

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA FINANCÍ

Vliv změn v legislativní úpravě daně z příjmů na vybrané fyzické osoby

Influence of the income tax legislative amendment on selected individuals

Student:

Bc. Petr Šupík

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.

Ostrava 2009

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Petr Šupík**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T010 Finance
Specializace: 00 Finance
Téma: **Vliv změn v legislativní úpravě daně z příjmů na vybrané fyzické osoby**

Influence of the income tax legislative amendment on selected individuals

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Charakteristika konstrukce osobní důchodové daně
3. Popis změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob v ČR
4. Analýza dopadu legislativních změn na vybrané poplatníky
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2006. 279 s. ISBN 80-7357-205-2.
ŠIROKÝ, Jan. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
VANČUROVÁ, Alena; LÁCHOVÁ, Lenka. *Daňový systém ČR 2008 aneb učebnice daňového práva*. 9. vyd. Praha: VOX, 2008. 319 s. ISBN 978-80-86324-72-2.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2008

Datum odevzdání: 30.04.2009

Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracoval samostatně.

Datum odevzdání diplomové práce

.....
Podpis studenta

Obsah:

1	Úvod	3
2	Charakteristika konstrukce osobní důchodové daně	5
2.1	Základní vlastnosti a principy daní	5
2.1.1	Konstrukční prvky daně	6
2.1.2	Postup stanovení výsledné daňové povinnosti	10
2.2	Charakteristika osobní důchodové daně	10
2.2.1	Klasifikace osobní důchodové daně	10
2.2.2	Předmět osobní důchodové daně	11
2.3	Teorie plateb sociálního pojištění	13
2.3.1	Veřejné zdravotní pojištění	14
2.3.2	Sociální zabezpečení	15
2.3.3	Pojistné na sociální pojištění	15
3	Popis změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob v ČR	17
3.1	Legislativní úprava daně z příjmů fyzických osob	17
3.1.1	Základ daně	18
3.1.2	Odpočty od základu daně	20
3.1.3	Sazba daně z příjmů fyzických osob	21
3.1.4	Slevy na dani a daňové zvýhodnění	22
3.2	Legislativní úprava sociálního pojištění	22
3.2.1	Veřejného zdravotní pojištění a sociální zabezpečení	23
3.2.2	Vyměřovací základ	24
4	Analýza dopadu legislativních změn na vybrané poplatníky	26
4.1	Vymezení variant poplatníka	26
4.2	Analýza dopadu legislativních změn na vybraného poplatníka	27
4.2.1	Základ daně	28
4.2.1.1	Pojistné na sociální pojištění	29
4.2.1.2	Minimální základ daně	31
4.2.2	Upravený základ daně	33
4.2.2.1	Nezdanitelné části základu daně	34
4.2.2.2	Položky odčitatelné od základu daně	36
4.2.3	Daňová povinnost	37
4.2.3.1	Slevy na dani a daňové zvýhodnění	38

4.3	Hodnocení dopadu legislativních změn na ukazatel DP u vybraného poplatníka ...	39
4.4	Hodnocení dopadu legislativních změn na ukazatel DPaP u vybraného poplatníka	42
4.5	Analýza citlivosti.....	44
4.5.1	Sazba paušálních výdajů	45
4.5.2	Sazba daně.....	46
4.5.3	Sleva na poplatníka	47
4.5.4	Daňové zvýhodnění a minimální mzda.....	48
4.5.5	Sazba pojistného na sociální pojištění.....	50
4.5.6	Průměrná mzda.....	51
4.5.7	Hodnocení výsledků získaných analýzou citlivosti	52
5	Závěr.....	54
	Seznam použité literatury	56
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Daně jsou v ekonomické teorii i praxi často diskutovaným tématem. Povinnost platit daně je ustanovena v Listině základních práv a svobod a jejich existence, ať jde o jakoukoliv jejich podobu či obdobu, se datuje již do období vzniku prvních států. Placení daní je každodenní realitou týkající se každého běžného člověka, ať už si to uvědomuje či nikoliv. Každý člověk se během svého života setká s tímto pojmem nesčetněkrát.

Hlavním opodstatněním existence daní je fakt, že stát potřebuje určité množství prostředků, aby poskytoval nezbytné veřejné a záslužné statky a mohl provádět potřebné zásahy do tržního mechanismu. Daně tedy mají hlavně fiskální funkci, čili naplňování veřejných rozpočtů. Daně, jako nástroj fiskální politiky, jsou používány pro dosahování funkce alokační, redistribuční a stabilizační. Alokační funkce souvisí s možností státu umísťovat prostředky tam, kde je to v danou chvíli z hlediska výroby daného statku nejefektivnější. Redistribuční funkce daní vychází z toho, že rozdělení důchodů ve společnosti pomocí tržního mechanismu může být neakceptovatelné, a proto je pomocí daní tento stav částečně vyrovnáván tím, že je vybíráno více od bohatších než od chudších osob. Daně by měly také reagovat na jednotlivé fáze ekonomického cyklu. V době expanze či konjunktury by mělo jít do veřejných rozpočtů více prostředků, které by měly působit jako určitá rezerva pro období recese ekonomiky, což odpovídá stabilizační funkci daní.

Daní tvořících daňový systém České republiky je v současné době patnáct. Jejich výčet je uveden v Příloze 1, a to včetně jejich souhrnných pojmenování a zařazení do dvou základních skupin daní, tj. přímé a nepřímé daně.

Pro práci je vybrán typ osobní důchodové daně, reprezentované v podmínkách ČR daní z příjmů fyzických osob, jelikož se jedná o daň, která je nejvíce vnímána základními ekonomickými subjekty (občany), a to zejména z toho důvodu, že přímo dopadá na jejich příjmy, resp. důchod, a ovlivňuje tak jeho disponibilní hodnotu.

Cílem práce je provést analýzu vlivu realizovaných změn zákona o daních z příjmů a jiných souvisejících předpisů za období let 2005 – 2009 na vybraný daňový subjekt, stanovit jeho daňovou povinnost a další odvody v podobě pojistného, a zhodnotit daňové zatížení subjektu pomocí vybraných ukazatelů, včetně provedení analýzy jejich citlivosti na možné budoucí změny příslušných právních předpisů.

Druhá kapitola bude věnována definici obecného pojmu „daň“ a popisu jednotlivých základních konstrukčních prvků výpočtu daňové povinnosti. Součástí této

kapitoly bude také bližší charakteristika osobní důchodové daně a plateb sociálního pojištění a jejich zařazení do obecné klasifikace daní.

Přesné vymezení legislativní úpravy daně z příjmů fyzických osob v ČR a provedených změn bude obsaženo v další kapitole. Bude se jednat v podstatě o aplikaci jednotlivých obecných poznatků popsaných v druhé kapitole na podmínky právního řádu České republiky.

Ve čtvrté kapitole bude analyzován vliv provedených legislativních změn na vybranou fyzickou osobu, která bude definována v rámci první části této kapitoly, společně také s hledisky hodnocení a ukazateli použitými při tomto hodnocení. Další části kapitoly pak budou věnovány samotné analýze vlivu legislativních změn realizovaných v období 2005 – 2009, ale také tzv. analýze citlivosti, tj. analýze dopadu možných (budoucích) změn vybraných parametrů výpočtu zvolených ukazatelů na hodnotu těchto ukazatelů pro základní období, za které je zvolen rok 2009. Výsledky a hodnocení provedených analýz budou vždy shrnuty v dílčích podkapitolách.

2 Charakteristika konstrukce osobní důchodové daně

První část této kapitoly je věnována definici pojmu „daň“, popisu základních vlastností daně a obecných prvků konstrukce výpočtu daňové povinnosti. Obsahem druhé části kapitoly je pak charakteristika osobní důchodové daně včetně její klasifikace v rámci obecného členění daňového systému. Součástí této kapitoly je také obecné vymezení plateb sociálního pojištění, jejichž zařazení mezi daně je sice dosti diskutabilní, ale pro pochopení principů osobní důchodové daně a pro pozdější hodnocení nezbytné.

2.1 Základní vlastnosti a principy daní

Daň jako samotný pojem je velice často používán, ačkoli jeho přesná definice není v žádném právním předpise České republiky obsažena. Při vymezení pojmu „daň“ je možné vycházet z pouze teoretického ekonomického vymezení daně, jako platby mající následující vlastnosti:

- **povinná** - povinnost platit daň patří mezi základní občanské povinnosti každého jednotlivce;
- **nenávratná** – zaplacením daně nevzniká subjektu žádný nárok;
- **neekvivalentní** – díl, jakým se jednotlivec podílí na společných příjmech, nemá žádný nebo téměř žádný vztah k tomu, v jaké výši se bude podílet na transferech z veřejných rozpočtů;
- zpravidla **neúčelová** – ten kdo daň odvádí neví, za jakým účelem bude použita;
- **zákonem stanovená** – postup uplatnění daně je možný v právním státě pouze na základě všeobecně závazné právní normy;
- plynoucí do **veřejného rozpočtu** – prostředky v podobě daní jsou používány pro tvorbu veřejných statků. Daně jsou hlavním ze tří základních příjmů veřejných rozpočtů.

Pro doplnění je vhodné dodat, že pojem „daň“ se při běžné komunikaci zpravidla nepoužívá v ekonomickém pojetí, ale spíše ve vymezení „de jure“ (podle práva), kdy je za daň považováno vše to, co má podle legislativních předpisů v názvu slovo „daň“.

Kromě daní patří mezi základní příjmy veřejných rozpočtů také poplatky a půjčky. Poplatky jsou peněžním ekvivalentem za služby poskytované veřejným sektorem a jsou tedy zpravidla účelové, dobrovolné, nepravidelné a nenávratné. Půjčky jsou příjmem úvěrovým, který je na rozdíl od daní a poplatků návratný. Velmi sporným příkladem

příjmů veřejných rozpočtů jsou příspěvky na sociální zabezpečení, které se v některých vlastnostech shodují s daněmi, avšak mají také nedaňový charakter (více viz Kap. 2.3).

2.1.1 Konstrukční prvky daně

Konstrukce jakékoli daně je často považována za značně složitou. Na jednu stranu je každá z daní tvořících daňový systém státu dosti specifická a liší se od ostatních daní daňového systému. Na druhou stranu, jsou-li základní konstrukční prvky popsány obecně, jsou společné pro všechny daně využívané v rámci české fiskální politiky i v zahraničí.

Vymezení těchto prvků je podstatné pro pochopení a odvození toho, v jaké míře budou daně dopadat na jednotlivé subjekty. Mezi základní konstrukční prvky daně patří:

- daňový subjekt,
- předmět daně,
- osvobození od daně,
- základ daně,
- odpočty od základu daně (daňové úlevy),
- sazba daně,
- slevy na dani.

Pro další analýzu je zapotřebí si také uvědomit, že tyto prvky nejsou jedinými faktory ovlivňujícími daňové zatížení, které konkrétní subjekty pocítují. Mezi významné činitele vnímání daně patří také způsob výběru daně, množství a pracnost povinných administrativních a evidenčních činností, které jsou s výběrem daně spojeny.

Daňovým subjektem je každá osoba, která je podle zákona povinna daň strpět, odvádět nebo platit. Základními daňovými subjekty jsou poplatník a plátce daně.

Poplatníkem je osoba vlastnící předmět, který je podroben dani, což charakterizuje jeho základní rys - nositel daně. Plátce daně je subjektem, jenž daň jiných subjektů pouze odvádí do veřejných rozpočtů. Samotná existence odděleného plátce daně omezuje daňové úniky, a to ať již daň od poplatníků vybírá, nebo jim ji sráží. Pro doplnění je vhodné také konstatovat, že existují i takové typy daní, u kterých splývá osoba poplatníka a plátce daně.

Předmět daně je jednoznačně a úplně zákonem vymezený objekt daně. Objektem daně je obecně veličina, ze které se daň vybírá. Předmět daně je tedy bezpochyby užším pojmem než objekt daně, od kterého se liší převážně tzv. negativním vymezením předmětu daně, což představuje jmenovitý výpis části objektu daně, na který se daňový zákon nevztahuje.

Osvobození od daně je možné, s použitím předchozího názvosloví, vymezit jako část předmětu daně, která sice podléhá příslušnému daňovému zákonu (je daňovým předmětem), ale daň se z ní nevybírá, tzn. nevstupuje do základu daně.

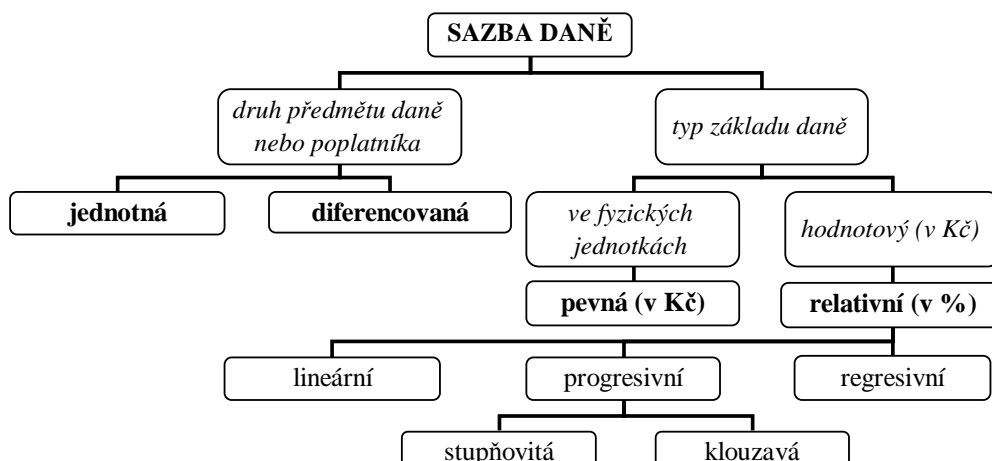
Základ daně lze obecně definovat jako předmět daně upravený podle zákonných pravidel a vyjádřený ve stanovených jednotkách, kterými jsou zpravidla koruny, i když u některých daní se lze setkat také s kusy, m² aj. Zcela zřejmým se zdá, že základ daně nesmí nikdy dosahovat záporných hodnot. Existuje zde však jedna výjimka, kterou je dílčí základ daně u daně z příjmů. Pokud vychází záporně, je označován za daňovou ztrátu a je možné jej uplatnit podle zákonem stanovených pravidel. Celkový základ daně však musí být vždy v konečném důsledku vykazován větší nebo roven nule.

Odpočty od základu daně jsou zákonem stanovené položky, které snižují základ daně. Částečně sice komplikují daňový systém, ale také naplňují cíle sociální či fiskální politiky pomocí působení na progresivitu dopadu daňové povinnosti na rozdílné subjekty. Odpočty od základu daně jsou často nazývány jako daňové úlevy a jsou klasifikovány do dvou skupin, a to odpočty standardní a nestandardní.

Na rozdíl od standardních odpočtů, které představují částku předem přesně stanovenou, o kterou si daňový subjekt sníží základ daně v případě, že splní podmínky pro uplatnění takového odpočtu, jsou nestandardní odpočty obvykle definovány jako položky uplatňované v prokazatelně vynaložené výši. Nestandardní odpočty bývají v mnoha případech limitovány, a to buď maximální absolutní částkou nebo relativně pomocí procentuální sazby k základu daně. Zatímco nestandardní odpočty bývají využívány k motivaci poplatníků k činnostem z celospolečenského hlediska žádoucím, standardní odpočty jsou předmětem zohlednění sociálního postavení poplatníka. Standardní odpočty od základu daně jsou nejčastěji používány právě u osobní důchodové daně. V českém daňovém systému se tyto odpočty používaly v hojném měřítku až do roku 2005.

Sazbu daně je možné obecně definovat jako algoritmus, jehož prostřednictvím se ze základu daně sníženého o případné odpočty stanoví velikost daně. Z této definice lze usoudit, že sazbou daně může být v podstatě jakýkoliv výpočet či vzorec. Z praktického hlediska jsou však sazby daně členěny pouze podle dvou nezávislých kritérií specifikujících typ daňové sazby tak, jak je to znázorněno na Obr. 2.1.

Obr. 2.1 Typy sazeb daně

Zdroj: Vančurová, A. (2008), str. 18; schéma převzato a doplněno podle informací z textu

Jednotná sazba daně je taková, která je stejná pro všechny typy a druhy předmětu konkrétní vybrané daně bez ohledu na jeho kvalitu.

Diferencovaná sazba daně respektuje kvalitu předmětu daně, resp. jeho druhy a typy. Někdy bývá sazba diferencovaná také podle daňového subjektu.

Jak je z výše uvedeného schématu patrné, **pevná sazba** daně je používána v případě, že je základ daně stanoven ve fyzických jednotkách. Jelikož musí být výsledná daňová povinnost vždy vyjádřena v korunách, popř. v korunách na danou fyzickou jednotku, je nezbytné aby pevná sazba daně byla definována v korunách.

Relativní sazba daně je používána při zdanění základu daně vyčísleného v korunách a má zpravidla podobu podílu, resp. procenta ze základu daně. Relativní sazba daně je nejčastěji používanou sazbou, přičemž se může vyskytovat ve třech variantách – lineární (proporcionální), progresivní a regresivní, které jsou definovány s vazbou na výši základu daně. Je-li sazba daně nezávislá na hodnotě vyměřeného základu daně, pak se nazývá **lineární**. Jestliže se s rostoucím základem daně zvyšuje také podíl daně na tomto základu (tzv. průměrná sazba daně), pak se jedná o sazbu daně **progresivní**. Pokud průměrná sazba daně klesá, pak je základ daně zdaněn **regresivní** sazbou daně.

Progresivní sazba daně může být algoritmem, který zajistí plynulé zvyšování míry zdanění pro každý přírůstek základu daně, častěji se však v praxi používá metoda tzv. pásmové sazby, kdy dochází k vytýčení daňových pásem představujících intervaly základu daně, pro které se aplikují různé úrovně progresivní sazby daně. Pokud je příslušná úroveň progresivní daňové sazby aplikovaná na celkový daňový základ, pak se jedná

o progresi **stupňovitou**, která má však výrazné negativní důsledky při přechodu z nižšího daňového pásma do vyššího, resp. pozitivní při přechodu z vyššího daňového pásma do nižšího. Proto se častěji využívá druhý typ progresu - **klouzavá**, při které se základ daně příslušné velikosti zdaňuje jednotlivými úrovněmi daňové sazby, kterými základ daně prochází.

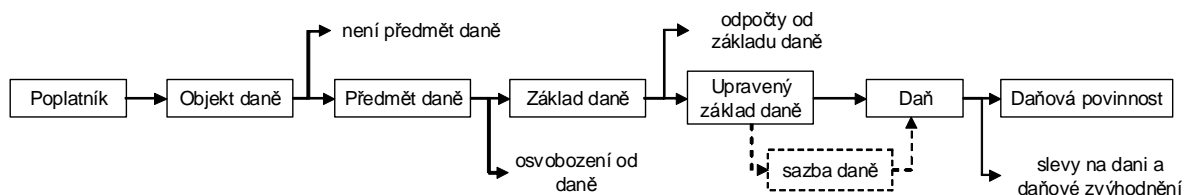
Slevy na dani mají podobná specifika, jako odpočty od základu daně, s tím rozdílem, že představují možnost snížení částky daně, samozřejmě za zákonem stanovených podmínek. Slevy na dani lze v zásadě dělit stejným způsobem jako odpočty od základu daně, a to na standardní a nestandardní. Slevy na dani se však v obou případech často vyskytují jak ve variantě absolutní (přesně stanovená částka), tak také vyjádřené relativně (zpravidla v procentech). Pro doplnění je vhodné dodat, že tak jako základ daně nemůže být záporné číslo, tak také daňová povinnost nesmí nabývat záporných hodnot. Slevy na dani lze tedy uplatnit pouze v takové výši, která maximálně sníží daň na nulovou hodnotu. Existuje však jedna výjimka označovaná jako **daňové zvýhodnění** na vyživované dítě, které může nabývat podoby slevy na dani, ale také tzv. daňového bonusu, a to v případě, že je zjištěná daňová povinnost menší než toto daňové zvýhodnění. Výsledná hodnota daňového bonusu pak představuje platbu z veřejných rozpočtů poplatníkovi.

Konkrétní výpočet daně ještě nezaručuje, že daň bude řádně vybrána. Proto bývá daňový subjekt povinen sdělit správci daně skutečnosti nutné pro vyměření daně, obvykle ve formě předepsaných formulářů (daňová přiznání), a to v zákonem stanovených termínech. Lhůta pro odvod daně se nazývá lhůta splatnosti a je většinou stanovena do určitého data od konce zdaňovacího období. Aby vyšší výběry daní nebyly uskutečněny jednorázově, realizuje se jejich výběr již v průběhu zdaňovacího období, a to formou záloh na dani. **Záloha na daň** je definována jako platba, kterou je plátce povinen odvádět před vyměření daňové povinnosti za/na zdaňovací období. Tyto zálohy jsou pak započteny na splatnou daň.

2.1.2 Postup stanovení výsledné daňové povinnosti

V předchozích částech práce byly obecně popsány jednotlivé konstrukční prvky nezbytné pro stanovení výsledné daňové povinnosti poplatníka. Postup výpočtu daňové povinnosti lze přehledně znázornit pomocí Obr. 2.2.

Obr. 2.2 Konstrukce stanovení daňové povinnosti

Jednotlivé kroky výpočtu výsledné daňové povinnosti jsou ve schématu zachyceny jako šipky, přičemž hlavní linie postupu je dána černě ohraničenými obdélníky. Pojmy obsažené ve vedlejší linii vždy znamenají odečtení této položky od konkrétní hodnoty položky příslušné proti směru odpovídající šipky. V Obr. 2.2 jsou použity také čárkované šipky, pomocí kterých je znázorněno tzv. prostřednictvím, tj. výpočet daně z upraveného základu daně prostřednictvím algoritmu nazývaného „sazba daně“.

2.2 Charakteristika osobní důchodové daně

Po ryze obecné charakteristice pojmu „daň“, je pro účely diplomové práce potřeba také blíže konkretizovat vybraný typ daně, což znamená v první řadě provést její klasifikaci z hlediska obecného členění daní. V literatuře zaměřené na tuto problematiku, je možné nalézt velké množství kritérií, podle kterých lze daň v rámci daňového systému členit. Náplní této kapitoly však není provést souhrnné členění daňového systému, nýbrž vybranou daň, která je v diplomové práci dále popisována a analyzována, blíže specifikovat pomocí hledisek členění daní, která takto dokladují klíčové vlastnosti vybrané daně. V diplomové práci jsou použita pouze základní běžně používaná hlediska členění.

2.2.1 Klasifikace osobní důchodové daně

Již v názvu této podkapitoly jsou použita dvě základní hlediska členění daní, a to podle vztahu daně k platební schopnosti poplatníka a podle objektu daně. **Osobní** daň je daní adresnou, která má vztah ke konkrétnímu poplatníkovi a zohledňuje jeho platební

schopnost. Návosloví **důchodová** daň je pak používáno z důvodu, že objektem na něhož se daň uvaluje je důchod poplatníka. Osobní důchodová daň je také daní přímou, ad valorem a daní za zdaňovací období.

U **přímých daní** je přesně vymezen poplatník, u kterého se předpokládá, že nemůže přenést svou daňovou povinnost na jiný subjekt. Poplatník ji platí na úkor svého příjmu, popřípadě majetku.

Daní **ad valorem** neboli daní k hodnotě se rozumí taková daň, u které se výše daňové povinnosti odvíjí od hodnoty základu daně vyjádřeného v peněžních jednotkách.

V souvislosti s určením základu daně, který je u osobní důchodové daně veličinou tokovou, lze tuto daň nazvat také **daní za zdaňovací období**. Přesný základ daně je totiž znám až na konci zdaňovacího období, kdy je vyměřována výsledná daňová povinnost. V průběhu zdaňovacího období se platí tzv. zálohy na daň (viz Kap. 2.1.1). Zdaňovací období je definováno jako časový usek, za který se vyměřuje daň, a v mnoha případech se kryje s kalendářním rokem.

Pro další upřesnění osobní důchodové daně je vhodné zmínit také, že se jedná o daň ústřední, jelikož je aplikovaná jednotně na celostátní úrovni. Tato vlastnost však není rozlišovacím znakem důchodové daně, neboť v rámci českého daňového systému tuto vlastnost sdílí všechny dosud zákonem vymezené daně.

V rámci českého daňového systému odpovídá obecnému návosloví „osobní důchodová daň“ tzv. daň z příjmů fyzických osob.

2.2.2 Předmět osobní důchodové daně

Základní konstrukční prvky daní již sice byly obecně popsány, ale z hlediska charakteristiky osobní důchodové daně je vhodné je ještě dále upřesnit a rozvést. **Předmětem daně** důchodové je důchod, resp. příjem, který by měl být vymezen co možná nejkomplexněji, aby byly splněny vysoké požadavky na spravedlnost¹ důchodové daně. Důchodová daň by měla být tedy daní univerzální syntetickou, která sumarizuje rozdílné formy důchodů poplatníka ze všech zdrojů a dopadá na tyto různé druhy příjmů jednotně. Má-li být jako předmět daně brán důchod komplexně, pak by měl obsahovat:

¹ Požadavek na spravedlnost je často chápán jako pravidlo zajištění rovnosti dílu, kterým každý subjekt přispívá prostřednictvím daní na společné potřeby, a prospěchu, který pociťuje ze spotřeby statků a služeb poskytovaných státem. Výše příspěvku by měla vždy odpovídat možností subjektu. Spravedlnost daně bývá také ztotožňována s redistribučním efektem, kdy by pomocí daně mělo být zajištěno rovnoměrnější rozdělení důchodů, než jaké vyplývá z tržních podmínek.

- důchody **peněžní i nepeněžní** (naturální). Jelikož se však nepeněžní příjmy zpravidla obtížně oceňují, bývají často tyto příjmy nezdaněny nebo jsou do určité výše od daně osvobozeny. Je potřebné dodat, že nepeněžní příjmy bývají zpravidla malé, nicméně existují i naturální příjmy zaměstnanců, které by bez explicitních legislativních zásahů rostly do neúnosných rozměrů (např. náhrady výdajů na pracovní cesty, náhrady za použití vlastního pracovního nářadí).
- **imputované** důchody. Jako příklad těchto příjmů bývá nejčastěji zmiňována imputovaná renta v podobě nájemného u domů obývaných vlastníky, popřípadě práce v domácnosti. Každá takováto osoba realizuje v podstatě spotřebu vlastní produkce, která je důchodem a měla by se zdanit. V praxi je stanovení hodnoty imputovaného důchodu takřka nemožné, proto se v některých zemích aplikuje tzv. převrácený způsob zvýšení daňové spravedlnosti, kdy místo zdanění imputovaných důchodů jsou určitým způsobem zvýhodněni ti, kteří imputované důchody nemají, a to např. v podobě daňových úlev nebo příspěvku na pomocníci v domácnosti, pokud oba manželé pracují. V České republice takováto zvýhodnění nejsou používána.
- **nerealizované důchody**, kterými jsou vesměs kapitálové výnosy, které sice poplatníkovi náleží, ale dosud mu nebyly proplaceny. Pojmem kapitálový výnos je označováno obecně jakékoli zvýšení bohatství majetku způsobené růstem tržní ceny drženého kapitálu (majetku), a to bez ohledu na jeho formu – hmotný či nehmotný kapitál. Nerealizované důchody obvykle zdaněny nebývají. Některý kapitál totiž není veřejně obchodovatelný a je těžké jej ocenit, navíc z tohoto důchodu plynou prostředky až v době realizace obchodu a v době placení daní by se tak mohl stát poplatník insolventním.

Na základě předchozího popisu obsahu je možné vymezit předmět důchodové daně obecně jako realizované peněžní důchody. Při hodnocení důchodové daně z hlediska požadavku spravedlnosti je možné důchod dělit ještě také podle několika dalších kritérií na důchod:

- nominální, nebo reálný,
- hrubý, nebo čistý (netto),
- zdaňovaný, či získaný formou transferů,
- pravidelný, nebo kolísavý v čase.

Inflace ovlivňuje cenovou hladinu zboží a služeb, ale také výši nominálních důchodů. V čase dochází permanentně k růstu nominální hodnoty příjmů, avšak vývoj reálného důchodu, tedy důchodu oproštěného od vlivu inflace, může být jiný, tj. stagnace či pokles. Zdanění nominálního důchodu by tedy v čase vedlo k růstu daňové povinnosti poplatníka, a proto by se měl zdaňovat pouze důchod reálný.

Důchodová daň je daní tokovou, tzn. je konstruována na přírůstkovém principu. Předmětem daně by proto měla být jen změna příjmů za dané období, přičemž by se mělo jednat o tzv. čisté příjmy neboli hrubé příjmy snížené o náklady (výdaje) vynaložené na jejich dosažení.

Přírůstkový princip vymezení zdanitelného důchodu by měl postihnout všechny změny poplatníkových příjmů, tedy i transfery. Ty však bývají obvykle nezdaněny.

Jelikož je zpravidla daňová sazba důchodové daně progresivní (viz Kap. 2.1.1), má na výslednou daňovou povinnost vliv také pravidelnost, resp. kolísavost příjmů v čase. U poplatníka, jehož příjmy jsou jednorázové či značně diferencované, může být syntetická daň vyšší než analytická, na rozdíl od poplatníka s pravidelnými stabilními příjmy, což je v rozporu s požadavkem na spravedlnost.

2.3 Teorie plateb sociálního pojištění

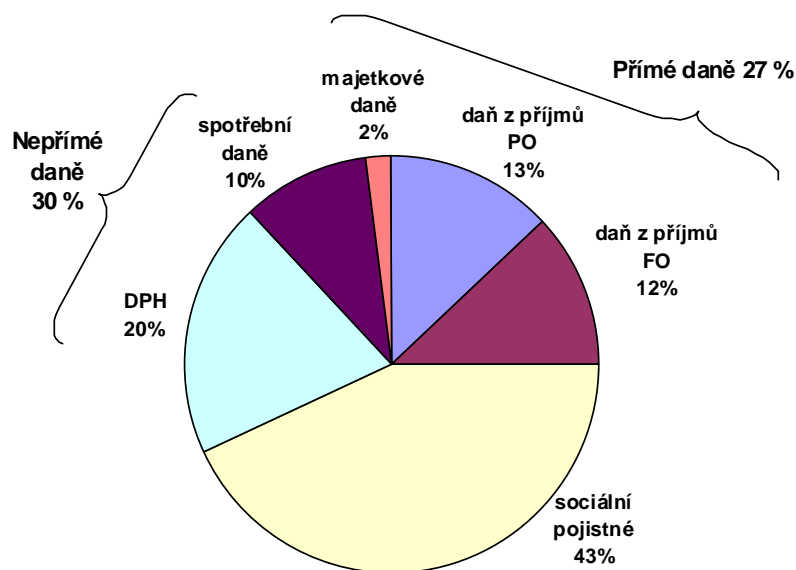
Jak již je uvedeno na začátku druhé kapitoly, názory na to, zda zařadit platby sociálního pojištění mezi daně, se různí. Jednoznačně lze říci, že pojem sociální pojištění sice není v praxi ztotožňován s daní, ale jejich platby jsou zpravidla považovány za odvody daňového charakteru, což podporuje také fakt, že ve většině států tvoří tyto položky daňově uznatelný výdaj při výpočtu osobních důchodových daní. To je také hlavním důvodem, proč je nutné v práci charakterizovat alespoň základní principy sociálního pojištění.

Podkladem pro zařazení plateb sociálního pojištění může být také například klasifikace daní dle OECD,² která se skládá z šesti základních tříd, z nichž právě druhou tvoří příspěvky na sociální zabezpečení. Přehled klasifikace daní OECD je uveden v Příloze 2.

Pokud by byly odvody na sociální pojištění brány v úvahu při konstrukci tzv. daňového mixu, který vypovídá o tom, jaký podíl na celkových výnosech z daní mají jednotlivé typy daně, pak lze považovat právě sociální pojistné za marginální příjem. Daňový mix v českém daňovém systému v roce 2006 je zachycen Grafem 2.1.

² Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.

Graf 2.1 Daňový mix v českém daňovém systému v roce 2006

Zdroj: Vančurová, A. (2008), str. 37; graf převzat a doplněn o sumy pro obecnou klasifikaci daně.

Sociální pojištění se zpravidla člení na veřejné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení.

2.3.1 Veřejné zdravotní pojištění

Zdravotní politika je nedílnou součástí sociální politiky státu. Právo na zdraví je jedním ze základních lidských a občanských práv. Zdravotní péče se tak stává důležitou prioritou státní politiky a zajištění zdravotní péče je chápáno jako povinnost státu vůči občanům. Zdravotní péče se člení na zdravotní služby a s ní související materiální potřeby, a uskutečňuje se v rámci zdravotního systému, který lze definovat jako organizační celek uspořádaných vztahů mezi třemi elementárními subjekty, tj. veřejností, poskytovateli zdravotní péče a financujícími subjekty, v jehož rámci se uskutečňuje zdravotní péče. Ve zdravotním systému působí také orgány reprezentující vládní politiku, jejichž vstup do systému je objektivně vynucen problémy, se kterými se moderní zdravotnictví potýká.

Garantovaný model zdravotní péče je založen na centralizaci finančních prostředků k financování zdravotnictví a jejich přerozdělování na principu celospolečenské solidarity, čímž dochází ke sdílení tzv. populačního rizika všemi občany. Stát garantuje dostupnost zdravotní péče zejména pomocí své legislativní moci a stanovením zdroje financování, který může mít formu:

- daní, kdy jsou prostředky na financování zdravotnictví získávány prostřednictvím daňového systému,

- zákonného pojištění, kdy jsou potřebné prostředky získávány v podobě plateb zákonného, solidárního pojistného a plynou zpravidla do fondu financování zdravotní péče, který je fondem samostatně spravovaným a odděleným od státního rozpočtu.

Alokace takto získaných prostředků je zajišťována veřejnými zdravotními pojišťovnami. Samotná zdravotní péče je poskytována ve zdravotních zařízeních ve vlastnictví státu, krajů, obcí, ale také fyzických a právnických osob. Proplácení zdravotní péče je zpravidla prováděno bez účasti pacienta na základě smlouvy mezi zdravotním zařízením a pojišťovnou pacienta. Pacient (občan) má ze zákona právo na svobodnou volbu zdravotní pojišťovny.

2.3.2 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je stejně jako veřejné zdravotní pojištění součástí sociální politiky státu. Je možné jej chápat jako soubor institucí, zařízení a opatření, pomocí kterých se uskutečňuje předcházení, zmírňování a odstraňování následků sociálních událostí občanů. Těmito sociálními situacemi jsou zejména stáří, invalidita, smrt rodinného příslušníka, narození dítěte, těhotenství, nemoc a úraz.

Sociálnímu zabezpečení se v různých zemích přikládá různý obsah. Také v odborné literatuře lze nalézt různé přístupy k jeho vymezení, lišící se formou, cíli i náplní. Některá širší pojetí pod pojem sociálního zabezpečení zahrnují dokonce také celé veřejné zdravotní pojištění.

„Nejrozšířenějším pojetím v současné době je sociální zabezpečení ve smyslu souhrnného označení pro všechny sociální instituce, poskytující občanům (a za určitých podmínek i cizincům) radu (poradenství), ochranu (prevenci), materiální (věcná) a peněžní plnění (dávky), služby a azyl (ústavní péči) k uspokojení jejich sociálních (společností uznaných) potřeb.“, jak tvrdí Krebs (2005, str. 177).

2.3.3 Pojistné na sociální pojištění

Příspěvky na sociální pojištění se ukládají na pracovní příjmy. Týkají se tedy pouze osobních důchodů a nejsou uvalovány na příjmy plynoucí z kapitálových aktiv.

Pojistné na sociální pojištění se vztahuje k příjmům zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ, popř. podnikatel), kdy OSVČ vynakládá tyto platby sama, a to ze základu, kterým jsou příjmy přesahující množství výdajů. Na rozdíl od podnikatele, je základem pro určení výše pojistného na sociální pojištění u zaměstnance

jeho hrubý příjem a zaměstnanec zpravidla nehradí celou vypočtenou částku sám, ale v naprosté většině států financuje část pojistného jeho zaměstnavatel. Z tohoto titulu je rozlišována zvlášť daň ze mzdových prostředků (pojistné placené zaměstnavatelem) a daň z výplatní listiny (pojistné placené zaměstnancem).

Sazba pojistného u sociálního zabezpečení i zdravotního pojištění je v naprosté většině zemí Evropy lineární. Přesto mohou mít odvody pojistného na subjekty rozdílný vliv, jelikož jsou zpravidla vymezeny také minimální a maximální hodnoty vyměřovacího základu a tedy i pojistného.

3 Popis změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob v ČR

Náplní této kapitoly je zejména popis legislativní úpravy daně z příjmů fyzických osob (dále jen DzP FO) a jejich jednotlivých změn za období let 2005 – 2009. DzP FO je v daňovém systému ČR ekvivalentem k teoretickému označení osobní důchodová daň (viz Kap. 2.2) a je vymezena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

V kapitole je obsaženo legislativní vymezení již dříve obecně popsaných konstrukčních prvků osobní důchodové daně, ale také přesná charakteristika sociálního pojištění v souvislosti s touto daní. Byla-li v průběhu analyzovaného období 2005 – 2009 provedena jedna či více legislativních změn popisované oblasti, pak jsou vždy tyto změny uvedeny a vysvětleny v chronologickém pořadí.

Zahrnuty jsou přitom pouze podstatné a pro další analýzu nezbytné informace (konstrukční prvky) a jejich změny v rámci let 2005 - 2009, popsané pomocí běžnějších než zákonných formulací. Pro možnost dohledání dalších podrobností, je u příslušného výkladu uveden také odkaz na konkrétní paragraf či odstavec zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

3.1 Legislativní úprava daně z příjmů fyzických osob

Poplatníkem daně z příjmů FO (§ 2) jsou všechny fyzické osoby (dále jen FO), které lze rozdělit do dvou skupin, a to podle jejich bydliště a počtu dní v roce, po které pobývají na území České republiky (dále jen ČR), na daňové rezidenty a nerezidenty.

Fyzické osoby, které mají bydliště na území ČR, nebo zde pobývají alespoň 183 dní v průběhu kalendářního roku, jsou označovány za daňové rezidenty (tuzemce), a dani z příjmů podléhají její veškeré příjmy, tedy domácí i zahraniční. Daňovými nerezidenty (cizinci) jsou pak všechny ostatní fyzické osoby, které odvádějí daň pouze z příjmů získaných na území ČR.

Předmětem daně (§ 3) jsou veškeré peněžní i nepeněžní příjmy poplatníka, kromě těch, které jsou přímo jmenovitě zákonem vyňaty z předmětu daně. Jedná se o příjmy, které jsou často předmětem některé jiné daně, jako příjmy z dědictví (podléhají dani dědické) a většina příjmů získaných darováním (podléhají dani darovací), ale také některé jiné příjmy, jako příjmy poplatníka vykonávajícího činnost au-pair, či většina přijatých úvěrů a půjček.

Ostatní příjmy jsou klasifikovány do jedné z pěti následujících skupin:

- příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky (§ 6) – poplatníkem je zaměstnanec,
- příjmy z podnikání a z jiné samostatně výdělečné činnosti (§ 7) – poplatníkem je OSVČ,
- příjmy z kapitálového majetku (§ 8),
- příjmy z pronájmu (§ 9),
- ostatní příjmy (§ 10).

Jednotlivé paragrafy zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů obsahují bližší vymezení příjmů, které patří do příslušné skupiny, ale zároveň je v nich uveden výčet dalších příjmů, které předmětem daně nejsou a které jsou od daně osvobozeny, popř. některé další skutečnosti. Základní výčet příjmů osvobozených od daně je uveden v § 4.

Bližší popis jednotlivých skupin příjmů není z hlediska analýzy prováděné v práci nutný, protože vybraný subjekt má příjmy všechny předem zařazený do skupiny příjmů z podnikání (viz Kap. 4.1). Z tohoto důvodu je také následující text převážně zaměřen na poplatníka OSVČ.

V průběhu analyzovaného období (2005 - 2009) byla upravena výše uplatnitelných tzv. paušálních výdajů, které se mohou projevit v hodnotě základu daně. Změna paušálních sazeb výdajů provedená na přelomu let 2005 a 2006 je uvedena v následující tabulce.

Tab. 3.1 Paušální výdaje

Druh příjmů	Paušál	
	2005	2006 - 2009
příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství	50%	80%
příjmy z řemeslných živností	30%	60%
příjmy z ostatních živností	25%	50%
příjmy z jiného podnikání, z převodu a využití práv a z výkonu nezávislé činnosti	25%	40%

Zdroj: odst. 9 § 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Hodnoty paušálu výdajů byly u všech těchto typů příjmů navýšeny. Důležité je si také uvědomit, že legislativní úpravou je možné provést nejen změnu sazby paušálních výdajů, ale také přesun konkrétního povolání mezi skupinami druhů příjmů.

3.1.1 Základ daně

Základem daně z příjmů (§ 5) je částka, o kterou příjmy, jež jsou předmětem daně, převyšují výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení těchto příjmů. Určení základu daně (dále jen ZD) není však jednoduchým procesem, protože jednotlivé

skupiny příjmů mají rozdílné charakteristiky a je tedy pro každou skupinu nezbytná bližší specifikace tzv. dílčích základů daně, provedená vždy v příslušném § 6 - § 10. Bližší informace o těchto dílčích základech daně jsou uvedeny v Příloze 3. Metodika výpočtu dílčích ZD se v průběhu let 2005 – 2009 nemění. Zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, však byla od roku 2008 změněna klasifikace odvodů na sociální pojištění, které se tímto staly daňově neuznatelnými náklady, což zvyšuje základ daně poplatníků (zaměstnanců³ i OSVČ). Více o pojistném na sociální pojištění je z důvodu kontinuity textu uvedeno později.

Celkový ZD z příjmů FO je pak součtem dílčích základů daně. Jelikož však může dílčí základ daně z podnikání a z pronájmu dosahovat i minusové hodnoty, může vycházet také celkový součet dílčích ZD záporně. Takováto záporná částka je vykázána v daňovém přiznání jako tzv. daňová ztráta, kterou si poplatník ponechá k využití v následujících zdaňovacích obdobích, a pro další výpočet daňové povinnosti se použije nulový celkový základ daně.

Má-li poplatník příjmy z podnikání, pak jeho základ daně podléhá také ustanovení o **minimálním základu daně** (§ 7c), které platilo od počátku roku 2004 do konce roku 2007.

Podle textu uvedeného v § 7c odst. 1. zákona č. 586/1992 Sb., je možné postup výpočtu hodnoty minimálního základu daně (dále jen MZD) vyjádřit pomocí vzorce (3.1)

$$MZD_t = 0,5 \cdot \text{částka}_t, \quad \text{částka}_t = VVZ_{t-2} \cdot PK_{t-2} \cdot m_t, \quad (3.1)$$

kde t je příslušný rok (zdaňovací období), MZD je minimální základ daně, VVZ je všeobecný vyměřovací základ, PK je přepočítací koeficient a m je počet kalendářních měsíců v roce, v jejichž průběhu poplatník provozoval příslušnou činnost. *Částka* se zaokrouhluje na celé stokoruny dolů.

³ Dílčí základ daně zaměstnanců se tímto ustanovením stal dokonce vyšší než je samotná hrubá hodnota příjmů poplatníka, jelikož byla uzákoněna tzv. „superhrubá mzda“, která představuje veškeré platby, které plynou zaměstnavateli v souvislosti s daným zaměstnancem, tj. hrubá mzda a pojistné placené zaměstnavatelem (viz Kap. 2.3).

Příslušné hodnoty proměnných včetně výsledného MZD jsou pro jednotlivé analyzované roky uvedeny v Tab. 3.2. Předpokladem je, že poplatník vykonával činnosti po celý rok ($m = 12$).

Tab. 3.2 Minimální základ daně

Proměnná		Rok						
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
všeobecný vyměřovací základ (VVZ)	[v Kč]	16 769	17 882	18 809	20 050	21 527	neurčeno	neurčeno
přepočítací koeficient (PK)	[v jedn.]	1,0665	1,0532	1,0707	1,0753	1,0942	neurčeno	neurčeno
částka	[v Kč]	-	-	214 610	226 000	241 666	258 717	282 658
minimální základ daně (MZD)	[v Kč]	Není	-	107 300	112 950	120 800	Zrušen	Zrušen

Zdroj: literatura [4 - 8]

Ustanovení o MZD bylo zavedeno od roku 2004. Hodnota MZD pro tento rok však není v Tab. 3.2 uvedena, jelikož v této tabulce nejsou obsažena potřebná data pro její určení. U let 2008 a 2009 by bylo možné zjistit MZD, ale jak je již výše uvedeno, § 7c byl od roku 2008 zrušen. Hodnoty všeobecného vyměřovacího základu a přepočítacího koeficientu pro roky 2008 a 2009 nebyly v době tvorby diplomové práce ještě k dispozici, jelikož jsou vždy vyhlašovány vládním nařízením na přelomu září a října roku bezprostředně následujícího. Zjištěný základ daně se dále upravuje (snižuje) o tzv. odpočty neboli daňové úlevy.

3.1.2 Odpočty od základu daně

Odpočty od základu daně lze dělit na nezdanitelné části základu daně (§ 15) a položky odčitatelné od základu daně (§ 34).

Mezi **nezdanitelné části základu daně**, které poplatníci nejčastěji využívají, patří dary na veřejně prospěšné účely, úroky z úvěrů ze stavebního spoření, příspěvky na penzijní připojištění a pojistné na životní pojištění. Legislativní úprava těchto nestandardních nezdanitelných částí nebyla v průběhu analyzovaného období nijak významně změněna. V roce 2005 však byly používány ještě také standardní odpočty, které byly od roku 2006 transformovány na slevy na dani. Výčet absolutních hodnot těchto standardních nezdanitelných částí je uveden v Tab. 3.3.

Tab. 3.3 Absolutní standardní nezdanitelné části základu daně pro rok 2005

Poplatník	38 040
Manžel/ka v domácnosti	21 720
Částečný inv. důchod	7 140
Plný invalidní důchod	14 280
Držitel průkazu ZTP/P	50 040
Student	11 400

Zdroj: § 15 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění pro rok 2005

Odpočitatelnými položkami od základu daně jsou v zásadě ztráta a zákonem určená část některých typů výdajů (na vědu a výzkum, na výuku žáků). Na rozdíl od nezdaniitelných částí ZD lze podle zákona uplatnit položky odčitatelné od ZD pouze v případě, že jeho výše nepodléhá minimálnímu základu daně – je tedy větší.

Základ daně snížený o tyto odpochty je nazýván jako upravený základ daně a pomocí daňové sazby se z něj určuje poplatníková daňová povinnost.

3.1.3 Sazba daně z příjmů fyzických osob

Sazba daně z příjmů FO (§ 16) byla v průběhu let 2005 – 2009 novelizována celkem třikrát. Analyzované období lze v první řadě rozdělit na dva intervaly podle typu sazby daně, jelikož do konce roku 2007 měla daňová sazba formu klouzavé progresse a od roku 2008 byla uzákoněna lineární sazba daně na úrovni 15 %, a to zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, kterým byl také stanoven návrh na rok 2009 v podobě sazby daně 12,5 %. Daňová sazba však nakonec zůstala další novelou stejná jako pro rok 2008.

Přelomem roku 2005 a 2006 došlo ale také ke změně klouzavě progresivní sazby, a to jak v její výši, tak také v šířce jednotlivých daňových pásem. Sazby daně pro jednotlivé roky 2005 až 2009 jsou přehledně uvedeny v Tab. 3.4.

Tab. 3.4 Sazba daně z příjmů FO

2005			2006 a 2007			2008 a 2009
základ daně [v Kč]		daň	základ daně [v Kč]		daň	daňová sazba
od	do		od	do		15 %
0	109 200	15 %	0	121 200	12 %	
109 200	218 400	16 380 + 20 %	121 200	218 400	14 544 + 19 %	
218 400	331 200	38 220 + 25 %	218 400	331 200	33 012 + 25 %	
331 200	a více	66 420 + 32 %	331 200	a více	61 212 + 32 %	

Zdroj: § 16 zákona č. 586/1992 Sb. (ve znění pro roky 2005 – 2009)

Výše daně se pro roky 2005 až 2007 vypočte podle údajů ve sloupcích se souhrnným názvem daň tak, že se k částce uvedené v prvním sloupci přičte vždy daná procentuální část ze základu daně převyšujícího maximální základ předchozího daňového pásma. Zjištěná daň z upraveného základu daně se zaokrouhluje na celé stokoruny dolů. Následně je ještě tato daňová povinnost snižována o slevy na dani a daňové zvýhodnění.

3.1.4 Slevy na dani a daňové zvýhodnění

Jak je již dříve uvedeno, od roku 2006 byly všechny standardní odpočty od základu daně nahrazeny standardními absolutními slevami na dani (§ 35ba). Kromě tohoto se dále používají také slevy při zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Možnost uplatnit standardní slevy na dani je vázána na splnění zákonem stanovených podmínek. Kromě zmíněné transformace byly slevy na dani také počínaje rokem 2008 zvýšeny. V roce 2009 došlo pouze k úpravě hodnoty maximálních ročních příjmů manžela/ky poplatníka, která ještě umožňuje daňovému subjektu využít slevu na manžela/ku v domácnosti. Tato částka byla zvýšena z 38 040 Kč na 68 000 Kč.

Tab. 3.5 Slevy na dani a daňové zvýhodnění

Daňová sleva [v Kč]	2006 a 2007	2008 a 2009
Poplatník	7 200	24 840
Manžel/ka v domácnosti	4 200	24 840
Částečný invalidní důchod	1 500	2 520
Plný invalidní důchod	3 000	5 040
Držitel průkazu ZTP/P	9 600	16 140
Student	2 400	4 020
Daňové zvýhodnění [v Kč]		
Dítě	6 000	10 680

Zdroj: § 35ba a §35c zákona č. 586/1992 Sb., ve znění pro roky 2006 - 2009

Absolutní hodnoty daňových slev i daňového zvýhodnění jsou pro jednotlivé analyzované roky uvedeny v Tab. 3.5. Na rozdíl od daňových slev, pomocí kterých může poplatník snížit svou daňovou povinnost maximálně na nulovou hodnotu, lze s využitím daňového zvýhodnění dosáhnout i tzv. daňového bonusu (viz Kap. 2.1.1). Jinak je však daňové zvýhodnění totožné se slevou na dani.

3.2 Legislativní úprava sociálního pojištění

Obecná teorie sociálního pojištění je již popsána dříve. Některé skutečnosti jsou také uvedeny v rámci popisu základu daně z příjmů FO (viz Kap. 3.1). Jelikož je analýza, prováděná v dalších částech práce, zaměřena jen na OSVČ a výklad sociálního pojištění je pro OSVČ a zaměstnance dosti odlišný, je následující text věnován převážně sociálnímu pojištění u OSVČ, resp. poplatníka majícího příjmy z podnikání nebo jiné samostatně výdělečné činnosti. V některých případech jsou zmíněny také informace týkající se zaměstnanců, a to většinou formou poznámky pod čarou.

3.2.1 Veřejného zdravotní pojištění a sociální zabezpečení

Systém sociálního pojištění se v České republice skládá ze dvou subsystémů. První z nich je **veřejné zdravotní pojištění** (dále jen ZP), které slouží ke krytí výdajů spojených s financováním nutné zdravotní péče. Vybrané pojistné na ZP je příjmem jednotlivých zdravotních pojišťoven a povinně jej platí jak zaměstnanci, tak OSVČ. Sazba pojistného veřejného zdravotního pojištění je po analyzované období stále rovna 13,5 % u všech poplatníků,⁴ podle § 2 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění. Účast OSVČ na tomto pojištění je povinná, jestliže má jakékoliv příjmy z podnikání nebo samostatné výdělečné činnosti.

Druhým subsystémem sociálního pojištění je **sociální zabezpečení**, které je ještě dále členěno do tří subsystémů, kterými jsou nemocenské pojištění, důchodové pojištění a státní politika zaměstnanosti. Pojistné na sociální zabezpečení je příjmem státního rozpočtu. Sazby sociálního zabezpečení OSVČ jsou uvedeny v Tab. 3.6.

Tab. 3.6 Sazby pojistného na sociální zabezpečení OSVČ

Rok	nemocenské pojištění	důchodové pojištění	státní politika zaměstnanosti	CELKEM
2005 - 2008	4,4%	28,0%	1,6%	34,0%
2009	1,4%	28,0%	1,2%	30,6%

Zdroj: § 7 odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb., ve znění pro roky 2005 - 2009

Novelou zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti byly pro rok 2009 (s návrhem i pro rok 2010) sníženy sazby nemocenského pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pro OSVČ v celkovém součtu o 3,4 procentních bodů.⁵

Odvádí-li OSVČ povinně pojistné na důchodové pojištění, tzn. vykonává-li činnost na základě příslušného oprávnění, nebo soustavně vykonává činnost bez nutnosti oprávnění, pak musí také platit pojistné na státní politiku zaměstnanosti. Účast na nemocenském pojištění OSVČ je vždy dobrovolná. Rozhodným obdobím pro OSVČ je u obou typů pojistného kalendářní rok.

V dalších částech textu jsou charakterizovány vyměřovací základy sociálního pojištění OSVČ a jejich minimální a maximální hodnoty.

⁴ Zaměstnanec však narozdíl od OSVČ odvádějí pouze 1/3 pojistného a 2/3 za něj hradí jeho zaměstnavatel (podle § 9 odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů).

⁵ Změněny byly také sazby pojistného u zaměstnance (sníženy v součtu o 1,5 procentního bodu) a zaměstnavatele (sazba nemocenského pojištění snížena o 1 procentní bod).

3.2.2 Vyměřovací základ

Vyměřovací základ sociálního pojištění pro OSVČ je v podstatě obdobou základu daně. Určení tohoto vyměřovacího základu (dále jen VZ) lze vyjádřit pomocí vzorce (3.2)

$$VZ_t = \frac{proc_t}{100} (P_t - V_t), \quad (3.2)$$

kde t je index roku (rozhodného období), VZ je vyměřovací základ, $proc$ je zákonem stanovený parametr (procento), P jsou příjmy a V výdaje. Parametr použitý v předchozím vzorci má hodnotu 45 % pro rok 2005 a 50 % od roku 2006.

VZ pro OSVČ lze tedy na základě předchozích skutečností vymezit jako 50 % (45 %) z částky, o kterou příjmy ze samostatné činnosti přesáhnou v rozhodném období výdaje na jejich dosažení, zajištění a pořízení. Tato definice VZ je shodná jak pro zdravotní pojištění, tak pro sociální zabezpečení. Příjmy, které vstupují do výpočtu, však nemusí být v obou případech totožné. Navíc, ne každá osoba platící pojistné na zdravotní pojištění, se také povinně účastní systému sociálního zabezpečení.

Výše vyměřovacího základu, a tedy také výše pojistného, jsou legislativně omezeny formou stanovení minimálního a maximálního VZ.

Minimální vyměřovací základ (MinVZ) je u obou subsystémů odvozen na stejném principu, a to od průměrné mzdy (PM), kterou se pro účely výpočtu pojistného rozumí součin všeobecného vyměřovacího základu (VVZ) a příslušného přepočítacího koeficientu (PK) pro období 2 roky předcházející rozhodnému období. Vzorec pro výpočet průměrné mzdy lze vyjádřit následovně:

$$PM_t = VVZ_{t-2} \cdot PK_{t-2}. \quad (3.3)$$

Hodnota PM vypočtená podle vzorce (3.3) se dle zákonné úpravy zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

Výše MinVZ lze pak vypočíst pro zdravotní pojištění takto:

$$MinVZ_{ZP,t} = m_t \cdot 0,5 \cdot PM_t, \quad (3.4)$$

a pro sociální zabezpečení takto:

$$MinVZ_{SZ,t} = m_t \cdot 0,5 \cdot \frac{proc_t}{100} \cdot PM_t, \quad (3.5)$$

kde m je počet měsíců a $proc$ je zákonem stanovený parametr (procento).

Hodnoty základních parametrů rovnic na předchozí straně (VVZ, PK) jsou již v práci uvedeny v Tab. 3.2. Stejně tak parametr *proc* již byl v práci popsán v souvislosti s vyměřovacím základem - ve vzorci (3.2).

Při bližším srovnání vzorce (3.1) pro výpočet minimálního základu daně (MZD) a vzorce (3.4) pro určení minimálního vyměřovacího základu zdravotního pojištění ($MinVZ_{ZP}$) lze konstatovat, že jsou shodné. Vlivem odlišného způsobu zaokrouhlování jsou však hodnoty zmíněných veličin rozdílné.

Hodnoty minimálních i maximálních vyměřovacích základů pojistného obou subsystémů sociálního pojištění jsou uvedeny v Tab. 3.7, přičemž maximální vyměřovací základ (dále jen MaxVZ) pro roky 2005-2007 byl příslušnými zákony přímo stanoven ve výši 486 000 Kč pro oba subsystémy. Pro další roky se MaxVZ vypočte podle vzorců:

$$\text{- zdravotní pojištění: } MaxVZ_{ZP,t} = 48 \cdot PM_t, \quad (3.6)$$

$$\text{- sociální zabezpečení: } MaxVZ_{SZ,t} = m_t \cdot 4 \cdot PM_t. \quad (3.7)$$

Tab. 3.7 Minimální a maximální vyměřovací základy pro sociální pojištění OSVČ

Položka [v Kč]		2005	2006	2007	2008	2009
Průměrná mzda		17 885	18 834	20 139	21 560	23 555
Minimální vyměřovací základ	sociální pojistné	48 290	56 502	60 417	64 680	70 665
	zdravotní pojistné	107 310	113 004	120 834	129 360	141 330
Maximální vyměřovací základ		486 000	486 000	486 000	1 034 880	1 130 640

Zdroj: data pro výpočet průměrné mzdy čerpány z literatury [4 - 8]

Maximální vyměřovací základ pro výpočet pojistného na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení se v jednotlivých letech rovnají za předpokladu, že OSVČ odvádí pojistné za všech 12 měsíců daného roku (rozhodného období).

4 Analýza dopadu legislativních změn na vybrané poplatníky

V této kapitole je hodnocen vliv jednotlivých legislativních změn týkajících se daně z příjmů fyzických osob na vybraný daňový subjekt. Úvod kapitoly je věnován přesnému vymezení vybraného poplatníka a charakteristice jeho jednotlivých variant.

Hodnocení různých příjmových situací poplatníka je z hlediska osobní důchodové daně prováděno:

- v čase, v rámci jednotlivých zdaňovacích období analyzovaného intervalu let 2005 – 2009;
- ve variantách specifikujících sociální situaci poplatníka.

Při hodnocení je využito absolutních ukazatelů, kterými jsou výše daňové povinnosti (dále jen DP) a součet daňové povinnosti a pojistného na sociální pojištění poplatníka (dále jen DPaP). První z ukazatelů je vybrán, protože popisuje dopad zákona o daních z příjmů na příjmy poplatníka, zatímco druhým ukazatelem jsou vystiženy všechny odvody, které poplatníkovi vyvstávají v souvislosti s jeho příjmem.

4.1 Vymezení variant poplatníka

Jelikož existuje málo studií týkajících se osob samostatně výdělečně činných, je pro analýzu vlivu změn v legislativní úpravě daní z příjmů fyzických osob prováděnou v práci vybrán právě tento typ poplatníka. Jedná se o finančního poradce, který je vlastníkem příslušného živnostenského oprávnění pro výkon této činnosti a má následující vlastnosti:

- pracuje soustavně po dobu celých 12 měsíců v roce;
- před počátkem analyzovaného období (rok 2005) již vykonával činnost přibližně 8 let a z jeho účetních výkazů jednoznačně vyplývá, že převážná většina každoročních nákladů ve výši 200 000 Kč, které poplatník vynakládá v rámci samostatné výdělečné činnosti, je fixního charakteru (nájemné, elektřina, kancelářské potřeby apod.);⁶
- účastní se všech subsystémů sociálního pojištění, tj. odvádí pojistné na veřejné zdravotní pojištění, důchodové pojištění, státní politiku zaměstnanosti i nemocenské pojištění;

⁶ Poplatník samozřejmě má také variabilní náklady. Jejich podíl na celkových nákladech podnikatele je však zanedbatelný, tudíž by na propočty v práci prováděné neměly žádný podstatný vliv.

- možné roční příjmy od 20 tisíc do 2 milionů korun. Při výpočtech a analýzách jsou použity hodnoty příjmů s přírůstkem po 20 000 Kč.

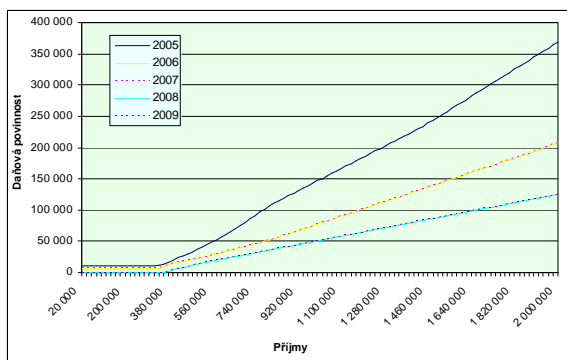
Při konstrukci dvou základních analyzovaných variant takto definovaného poplatníka se vychází ze sociálních aspektů, kdy poplatník vyživuje či nevyživuje dvě děti, respektive zda uplatňuje daňové zvýhodnění na tyto děti on či jeho manželka. Pro jednodušší identifikaci je v práci označen daňový subjekt, který neuplatňuje zvýhodnění na děti, jako poplatník I. Poplatníkem II je pak ten, jenž toto daňové zvýhodnění uplatňuje. Je-li ve výkladu použit výraz „vybraný poplatník“, jedná se o obě varianty současně, tedy o výše vymezeného poplatníka bez ohledu na jeho sociální situaci.

4.2 Analýza dopadu legislativních změn na vybraného poplatníka

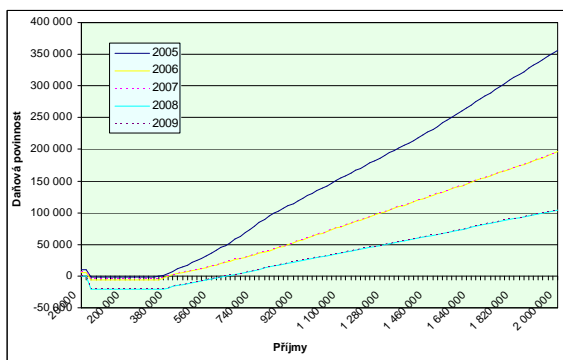
Podle informací, zásad a postupů popsanych v obecných Kapitolách 2 a 3 diplomové práce je vyčíslena daňová povinnost, popř. daňový bonus (dále jen daňová povinnost) u obou variant vybraného poplatníka v jednotlivých letech.

Vývoj výsledné daňové povinnosti pro obě varianty zvoleného poplatníka v závislosti na výši jeho příjmů je zachycen v Grafech 4.1 a 4.2. Při konstrukci těchto grafů se vychází z vypočtených hodnot daňové povinnosti pro všechny příjmové kategorie poplatníka, tedy příjmy od 20 000 Kč do 2 mil. Kč v krocích po 20 000 Kč (viz Přílohy 4.1 až 4.8). V přílohách však z důvodu rozsahu nebylo možné zahrnout všechny příjmové kategorie. Proto jsou uvedeny převážně ty, které jsou pro následnou analýzu nezbytné. Obdobné pravidlo platí i pro další přílohy.

Graf 4.1 Závislost daně na příjmu poplatníka I

Graf 4.2 Závislost daně na příjmu poplatníka II

Na základě předchozího grafického znázornění je možné konstatovat první závěr týkající se výsledné daňové povinnosti, a to je zjištění, že v průběhu let 2005 - 2009 neexistuje žádná příjmová kategorie, ve které by poplatník I či poplatník II odvedl v daném

roce vyšší daň než v roce předchozím. V roce 2006 a 2007, a poté také v případě let 2008 a 2009 se křivky zachycené v předchozích grafech sice téměř zcela překrývají, ale to však neodporuje možnému konstatování, že vybraný poplatník bez ohledu na jeho sociální situaci vždy v dané příjmové kategorii v průběhu let postupně odvádí stále menší hodnotu daňové povinnosti, popř. získá větší daňový bonus.

Novelizace příslušných zákonů v průběhu analyzovaného období může představovat změny, které působí protichůdně a různou měrou na odlišné poplatníky (vzájemně se i anulovat). Pro ověření prvotního tvrzení a posouzení dopadu dílčích změn legislativy, a také pro možnost dokonalejšího popisu vývoje odvodů spojených s příjmem poplatníků, je nutné provést hlubší analýzu. Ta je obsažena v následujících podkapitolách, které představují dílčí části výpočtu daňové povinnosti poplatníka.

Následující analýza je sice zaměřena na vybraného poplatníka a jeho dvě stanovené varianty, ale většina částí v postupu výpočtu výsledné daňové povinnosti je společná pro kteréhokoliv poplatníka (FO) bez ohledu na typ jeho příjmů, sociální situaci apod. V zásadě je tímto zajištěno, že se následná analýza může stát také návodem pro zjištění daňové povinnosti v zásadě každého poplatníka za jednotlivé roky 2005 až 2009, což také umožňuje chronologické srovnání a hodnocení výše daňové povinnosti poplatníka.

4.2.1 Základ daně

V této kapitole je blíže analyzován dopad legislativních změn příslušných zákonů na hodnotu daňového základu vybraného poplatníka. Nutno dodat, že tento postup nesouvisí s rozlišením poplatníka I a II, jelikož je společný pro všechny poplatníky, kteří jsou OSVČ, tedy mají příjmy z podnikání.

Data potřebná k hodnocení jsou uvedena v Přílohách 5.1 a 5.2. Pro snadnější orientaci jsou jednotlivé sloupce očíslovány a nejdůležitější hodnoty jsou uvedeny v buňkách s modrým zvýrazněním.

Hlavní snahou poplatníka je eliminace všech odvodů týkajících se jeho příjmů, což ve fázi výpočtu základu daně koresponduje se snahou minimalizovat daňový základ a zároveň platit co nejmenší pojistné na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení (dále jen pojistné). Jelikož jsou skutečné příjmy a výdaje v době zjišťování výše daňové povinnosti a pojistného již zcela jisté, je jedinou možností jak dosáhnout těchto cílů volba mezi typem uplatňovaných výdajů, tj. skutečné nebo paušální.

Logickou úvahou lze dospět k závěru, že jakýkoliv poplatník bude uplatňovat vždy ten typ výdajů, který povede k jejich vyšší hodnotě, a tedy také nižšímu základu daně.⁷

Tato skutečnost rozdělí příjmy poplatníků vždy na dva intervaly:

- A, ve kterém jsou skutečné výdaje vyšší než paušální a
- B, ve které jsou paušální výdaje vyšší než skutečné.

Hraničním příjmem je přitom ten, při kterém jsou skutečné a paušální výdaje rovny. Pro rok 2005 se jedná o hodnotu příjmů 800 000 Kč (sloupec 20.) a pro zbývající roky pak 400 000 Kč (sloupec 14.). Rozdíl je způsoben legislativní úpravou, kterou byla změněna výše možných uplatňovaných paušální výdajů pro vybraného poplatníka z 25 % na 50 % (viz Tab. 3.1). Zvýšená sazba paušálních výdajů vede tedy k jejich uplatnění již při nižších příjmech, což jednoznačně zvyšuje procento jejich využití poplatníky. Paušální výdaje nejen zjednodušují způsob stanovení základu daně, ale také snižují administrativní náklady daňových subjektů, jelikož není potřebná evidence skutečných výdajů.

Uplatnění vyšších výdajů vede v konečném důsledku také k nižším odvodům pojistného vlivem menšího vyměřovacího základu.

4.2.1.1 Pojistné na sociální pojištění

Pojistné na sociální pojištění je až do roku 2007 daňově uznatelným nákladem, který tedy snižuje hodnotu poplatníkovy základu daně. Z tohoto důvodu je potřeba v práci provést také analýzu dopadu legislativních změn systému sociálního pojištění.

Ačkoliv skutečnosti popsané v této podkapitole nemají od roku 2008 žádný vliv na celkový základ daně poplatníka, je nezbytné určit výši pojistného pro všechny zkoumané roky, neboť jejich hodnota je součástí ukazatele DPaP používaného při hodnocení v dalších částech diplomové práce.

Legislativní změny zákonů týkajících se pojistného byly popsány již dříve v Kapitole 3.2. Jejich důsledky je potřeba také analyzovat, zejména v souvislosti s minimálním a maximálním vyměřovacím základem. K hodnotám těchto vyměřovacích základů, v práci již uvedených, je možné vyčíslit odpovídající výši příjmů zpětným přepočtem pomocí vztahu ve vzorci (3.2), a to jednak pro případ uplatňování výdajů skutečných, tak také paušálních. Tyto hodnoty, společně také s příslušnými minimy

⁷ V přílohách 5.1 a 5.2 je zachycen řádek s názvem ROZDÍL, ve kterém jsou hodnoty pomyslných základů daně pro oba typy výdajů. Z těchto hodnot si v daném sloupci bude poplatník vybírat vždy tu menší.

a maximy pojistného jsou uvedeny v Tab. 4.1 pro zdravotní pojištění a v Tab. 4.2 pro sociální zabezpečení.

Tab. 4.1 Minimální a maximální pojistné na zdravotní pojištění a jím odpovídající příjmy

ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ		2005	2006	2007	2008	2009
Minimální pojistné		4 829	5 085	5 438	5 821	6 360
Maximální pojistné		21 870	21 870	21 870	46 570	50 879
Pro výdaje skutečné	do příjmů	438 467	426 008	441 668	458 720	482 660
	od příjmů	1 280 000	1 172 000	1 172 000	2 269 760	2 461 280
Pro výdaje paušální	do příjmů	317 956	452 016	483 336	517 440	565 320
	od příjmů	1 440 000	1 944 000	1 944 000	4 139 520	4 522 560

Tab. 4.2 Minimální a maximální pojistné na sociální zabezpečení a jím odpovídající příjmy

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ		2005	2006	2007	2008	2009
Minimální pojistné		16 418	19 211	20 542	21 991	21 623
Maximální pojistné		165 240	165 240	165 240	351 859	345 976
Pro výdaje skutečné	do příjmů	307 310	313 004	320 834	329 360	341 330
	od příjmů	1 280 000	1 172 000	1 172 000	2 269 760	2 461 280
Pro výdaje paušální	do příjmů	143 080	226 008	241 668	258 720	282 660
	od příjmů	1 440 000	1 944 000	1 944 000	4 139 520	4 522 560

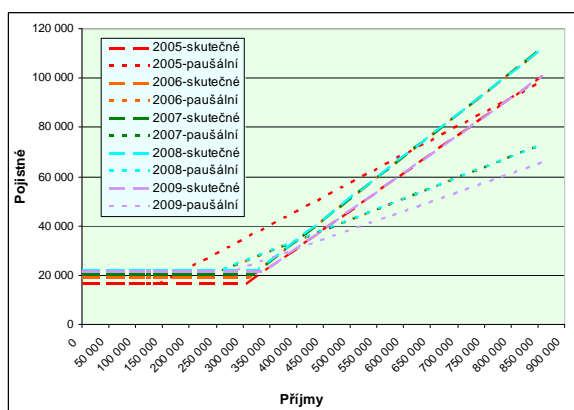
Hodnoty příjmů, od kterých vybraný poplatník platí maximální pojistné se u zdravotního a sociálního pojištění rovnají z důvodu stejné hodnoty maximálního vyměřovacího základu pro obě pojistné. Přejedem z fixního maximálního vyměřovacího základu na jeho vzorcový charakter (viz Kap. 3.2.2), byl způsoben postupný růst maximálního pojistného od roku 2008, jak je znázorněno v tabulce.

V čase za období 2005 až 2009 permanentně roste hodnota minimálního a maximálního pojistného vlivem růstu součinu průměrné mzdy a přepočítacího koeficientu, tedy kromě roku 2009, kdy je pokles sazeb sociálního pojištění razantnější než růst tohoto součinu. Za předpokladu, že se příjmy poplatníka v čase nemění, lze tento jev v období 2005 - 2008 považovat za ryze negativní, avšak pouze pro osoby, kterých se tyto krajní hodnoty týkají.

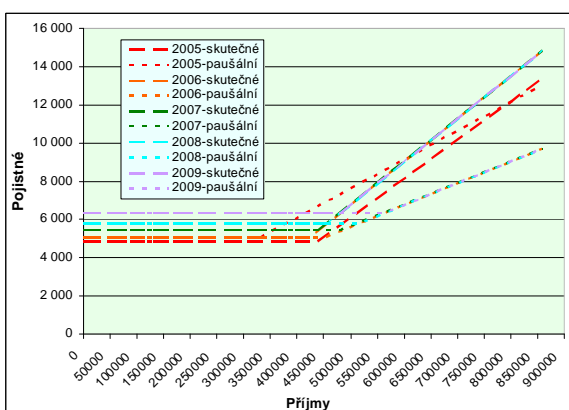
Výše pojistného je ovlivnitelná opět pouze výběrem typu uplatňovaných výdajů. Dosáhne-li poplatník příjmů, při kterých se paušální a skutečné výdaje rovnají, pak je jedno, které výdaje zahrne do daňového přiznání z hlediska daně, ale také pojištění, jelikož v obou případech odvádí stejnou daň i pojistné. Grafický vývoj pojistného na sociální pojištění je zachycen v Grafech 4.3 a 4.4 na další straně, a to v závislosti na výši příjmů. Grafy jsou v práci zahrnuty orientačně. I přes použití příjmového intervalu pouze <0;860 000> Kč jsou grafy stále dosti nepřehledné. Vhodnější je proto nalézt příslušné informace o výši pojistného v tabulce obsažené v Příloze 5.1 a 5.2.

Použitím intervalu příjmů od 860 000 Kč pro grafické znázornění nebyly zachyceny maximální hodnoty pojistného na zdravotní pojištění ani sociální zabezpečení. Proto jsou v práci formou Přílohy 6 zahrnuty také grafy zachycující celý průběh odvodů jak zdravotního, tak také sociálního pojistného pro příjmy až do výše 2,5 mil. Kč.

Graf 4.3 Závislost zdravotního pojistného na příjmech vybraného poplatníka

Graf 4.4 Závislost sociálního pojistného na příjmech vybraného poplatníka

V bodě, kde se protíná křivka sociálního pojistného pro výdaje skutečné a paušální, dochází k tomu, že poplatník mění typ uplatňovaných výdajů. Rozdílný vývoj pro různé typy výdajů je dán charakterem vyměřovacího základu. Ten sice při použití skutečných výdajů v kombinaci s nízkými příjmy vychází v záporných číslech, ale při zvyšování příjmů roste mnohem rychleji, než je tomu při aplikaci výdajů paušálních.

Obdobně platí předchozí odstavec také pro zdravotní pojištění. V roce 2006 až 2009 je však hodnota příjmů, při kterých poplatník přechází z uplatňování výdajů skutečných na paušální, na úrovni 400 000 Kč, což odpovídá vyměřovacímu základu nižšímu, než je minimální základ pro výpočet pojistného na zdravotní pojištění. V těchto letech tedy nedochází k průniku křivek znázorňujících toto pojistné.

4.2.1.2 Minimální základ daně

Až do konce roku 2007 je základ daně poplatníků, resp. OSVČ, uměle upravován ustanovením o minimálním základu daně (dále jen MZD). Hodnotou MZD je již definovaný interval A rozdělen na interval A_1 , ve kterém poplatník dosahuje základu daně nižšího než MZD, a A_2 , kdy MZD poplatník překročí. V Přílohách 5.1 a 5.2 jsou hranice mezi intervaly A_1 a A_2 zaznačeny vždy pro daný rok sloupcem, ve kterém je základ daně v modrém poli. Hranice jsou tedy: rok 2005 – 11. sloupec; 2006 – 12. sloupec; 2007 – 12. sloupec. V letech 2008 a 2009 již minimální základ daně není stanoven.

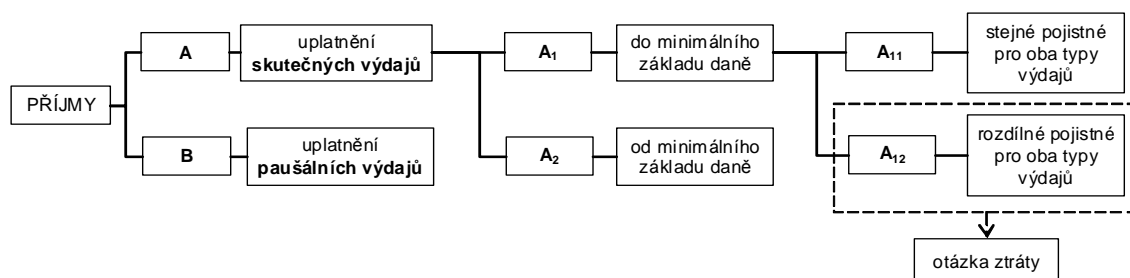
Nachází-li se vybraný poplatník v rozmezí A_2 , pak pro něj platí logická úvaha, že bude uplatňovat skutečné výdaje, jelikož vedou k nižšímu základu daně i pojistnému, obdobně jako je tomu v intervalu B u paušálních výdajů.

U intervalu A_1 , kdy poplatník vždy odvádí pojistné z minimálního základu daně, by se na první pohled mohlo zdát, že pokud budou oba typy výdajů vést ke stejné hodnotě pojistného (interval A_{11}), pak se poplatník nebude rozhodovat, které výdaje uplatní, a v případě, že povede uplatnění některého z typů výdajů k menšímu pojistnému (A_{12}), pak bude poplatník uplatňovat právě tento typ. Ve skutečnosti tomu však tak není. Při modelování byl nalezen v intervalu A_{11} pouze jeden sloupec, v němž je vybranému podnikateli opravdu jedno, jaký typ výdajů uplatňuje, a to sice sloupec 7. pro rok 2007. Ve všech zbývajících sloupcích z definovaného intervalu A_{11} , lze totiž použitím skutečných výdajů dosáhnout ztráty, kterou si může poplatník odečíst v dalších letech podnikání (viz řádek ROZDÍL v Příloze 5.1).

V intervalu A_{12} je situace poplatníka nejednoznačná. V práci vybraný poplatník bude samozřejmě volit variantu vedoucí k nižšímu pojistnému, ale otázkou zůstává situace, kdy by podnikatel měl již nějakou ztrátu z minulých let. Tu totiž lze odečíst pouze ze základu daně vyššího než je MZD. Může tedy v praxi existovat situace, kdy by byl poplatník ochoten zaplatit vyšší pojistné, které mu však může více než stoprocentně vykompenzovat možnost uplatnění ztráty předchozích let. Analýza této skutečnosti je dosti komplikovaná, závislá na prognózách vývoje podnikání daňového subjektu, výši ztráty a jiných aspektech. Tato problematika však není předmětem práce, a proto není nutné se jí dále zabývat.

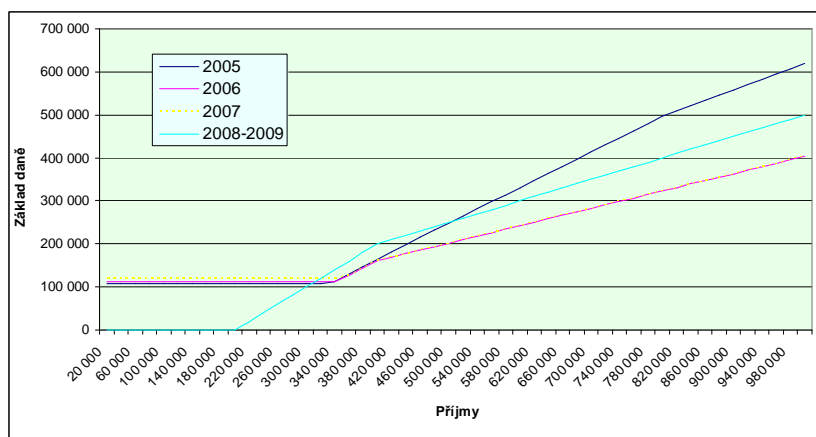
Po provedené analýze vlivu legislativní úpravy a jejích změn na postup výpočtu základu daně je vhodné souhrnně znázornit výše definované a užívané intervaly. Jako nejlepší varianta byla zvolena forma diagramu, pro jeho jednoduchost a srozumitelnost (Obr. 4.1).

Obr 4.1 Intervaly příjmů poplatníka

Výsledné hodnoty základu daně v závislosti na výši příjmů vybraného poplatníka je možné znázornit graficky, kde lze také vidět důsledky jednotlivých aspektů popsaných výše.

Graf 4.5 Vývoj základu daně vybraného poplatníka

Působení minimálního základu daně v letech 2005 až 2007, včetně růstu jeho hodnoty v čase, je zachyceno v Grafu 4.5 formou horizontálních úseček. Základ daně v letech 2008 a 2009 má naprosto stejný průběh – jeho hodnota je nulová do doby, kdy příjmy poplatníka jsou menší nebo rovny uplatňovaným skutečným výdajům (tedy do příjmů 200 000 Kč).

Přechod podnikatele z uplatňování skutečných výdajů na aplikaci výdajů paušálních je znázorněn zlomem ve vývoji základu daně při příjmech 800 000 Kč pro rok 2005, resp. 400 000 Kč pro roky ostatní. Zvýšení možných uplatňovaných paušálních výdajů z 25 % na 50 % od roku 2006 způsobuje, v grafu jasně viditelné snížení základu daně vybraného poplatníka při příjmech nad 400 000 Kč.

Změna v postupu výpočtu daňového základu, v podobě nemožnosti odečíst hodnotu pojistného placeného vybraným podnikatelem od jeho příjmů, se u tohoto subjektu projevila v nárůstu jeho daňové povinnosti v roce 2008 (tím také 2009) oproti roku 2007, a to u příjmů nad 320 800 Kč.

4.2.2 Upravený základ daně

V předchozí kapitole analyzovaný základ daně je při postupu výpočtu výsledné daňové povinnosti dále upravován, resp. snižován o tzv. odpočty od základu daně, kterými jsou u daně z příjmů fyzických osob nezdanitelné části základu daně a položky odčitatelné od základu daně (zejména ztráta). Postup úpravy pro různé výše základu daně jsou uvedeny v Příloze 7. Při modelování poplatníka je v této fázi použit základ daně

v rozmezí 0 až 600 000 Kč, a to pro všechna zdaňovací období. Vlivem MZD sice neklesne základ daně vybraného poplatníka v letech 2005 - 2007 nikdy pod hodnotu 100 000 Kč, ale odstraněním tohoto omezení je možné zajistit aplikovatelnost následující analýzy obecně na všechny existující poplatníky, tedy s jakýmkoliv příjmy podléhajícími dani z příjmů FO.⁸

Velmi důležité je si uvědomit, že postup hodnocení poplatníka s konkrétní výší příjmů v rámci jednoho sloupce Přílohy 7 již nelze v této části použít, jelikož tomuto poplatníkovi přísluší v jednotlivých letech různý základ daně a tedy také jiný sloupec v Příloze 7. Z tohoto důvodu bude následující výklad orientován na poplatníka s určitou výší základu daně, nikoliv však příjmů. Tím bude také docíleno, již zmiňované obecnosti a aplikovatelnosti této podkapitoly na jakéhokoliv poplatníka.

Další části kapitoly jsou zaměřeny na vlivy jednotlivých částí výpočtu upraveného základu daně.

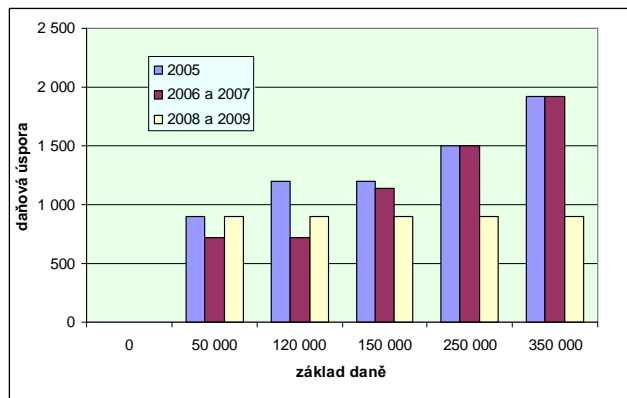
4.2.2.1 Nezdánitelné části základu daně

Základní nezdanitelné části základu daně jsou tzv. nestandardní, např. hodnota darů, penzijní připojištění či úroky z hypotečních úvěrů. Jak je již dříve uvedeno, tak u těchto odpočtů nedošlo v průběhu analyzovaného období k žádné významnější legislativní změně. Pokud by byla některá z položek představujících nezdanitelnou část základu daně (dále jen NČZD) v jednotlivých letech stejná, jako je tomu v Příloze 7 (Příspěvky na penzijní připojištění = 6 000 Kč), pak dojde za jinak neměnných okolností ke snížení upraveného základu daně o danou sumu. Vlivem použití NČZD ale získává poplatník v konečném důsledku daňovou úsporu v podobě snížení daňové povinnosti, jejíž výše je ovlivněna hodnotou a typem daňové sazby. V letech 2005 – 2007 byl příjem daňového subjektu zatížen klouzavě progresivní sazbou, zatímco od roku 2008 byla zavedena lineární sazba daně, která způsobila nezávislost hodnoty daňové úspory na velikosti základu daně.

⁸ Kromě minimálního základu daně existuje také ještě ustanovení o možnosti odečíst ztrátu, které se netýká osob majících příjmy pouze ze závislé činnosti (zaměstnanci). Ti ji totiž nikdy nemohou dosáhnout, tedy ani uplatnit. Analýza týkající se odpočtu ztráty od základu daně je tedy pro tyto subjekty bezpředmětná.

Následující graf znázorňuje hodnotu daňové úspory, kterou poplatník získá uplatněním nezdanitelné části základu daně ve výši 6 000 Kč.

Graf 4.6 Daňová úspora poplatníka v letech 2005 – 2009 z NČZD ve výši 6 000 Kč

Hodnoty základu daně jsou pro předchozí graf vybrány přibližně jako středy daňových pásem při klouzavé progresi. Základ daně 120 000 Kč je zvolen pro zachycení vlivu rozšíření nejnižšího daňového pásma na přelomu let 2005 a 2006. Nulovým základem daně je podchycena situace, při níž poplatník nemůže uplatnit odpočet a nevzniká mu tedy daňová úspora.

Ve vybraných případech je výše daňové úspory vždy rovna součinu částky nezdanitelné části a příslušné daňové sazby. Proto v případě lineární sazby daně (rok 2008 a 2009) je daňová úspora pro jakoukoliv výši základu daně konstantní. Na rozdíl od toho dřívější klouzavě progresivní typ sazby daně z příjmů FO způsoboval zvyšování daňové úspory s rostoucími příjmy. Má-li poplatník navíc základ daně těsně nad dolní hranicí některého z daňových pásem, pak vlivem nezdanitelných částí může jeho upravený základ daně klesnout do nižšího daňového pásma a hodnota daňové úspory je pak dána částečně oběma pásmy.

Samozřejmě je možné předchozí graf i výklad aplikovat na jakoukoliv jinou položku snižující základ daně, tedy také na standardní odpočty používané v roce 2005 a odčitatelné položky. Standardní nezdanitelné části základu daně, které byly od roku 2006 přeměněny na slevy na dani, jsou analyzovány až v následujícím textu, a to z důvodu souvislosti výkladu a možnosti porovnání různých dopadů těchto dvou rozdílných typů položek na daněho poplatníka.

4.2.2.2 Položky odčitatelné od základu daně

Uplatnění ztráty již bylo zmíněno i částečně analyzováno dříve v souvislosti s výběrem typu výdajů, o které bude poplatník snižovat příjmy a také ve spojitosti s minimálním základem daně. Jednoduše lze konstatovat, že ztrátu bude poplatník uplatňovat tehdy, pokud mu přinese nějakou daňovou úsporu (sníží upravený základ daně). V Příloze 7 je sice použit příklad, kdy je ztráta uvedena v každém sloupci ve výši 40 000 Kč, ale ne vždy ji bude poplatník uplatňovat celou. Prvotně lze říci, že osoba, která v předchozích letech dosáhla ztráty, ji uplatní maximálně ve výši rovné základu daně sníženého o všechny ostatní odpočty. Bezvýhradně to platí pro rok 2005. V ostatních letech je možné tento postup také aplikovat. Pokud však poplatník pomocí ztráty dosáhne nulového upraveného základu daně, pak sice nezaplatí žádnou daň, ale také se vzdává možnosti uplatnit slevy na dani, na které má nárok. Proto je pro roky 2006 – 2009 určité výhodnější snížit základ daně pouze na takovou hodnotu upraveného základu daně, ze které vychází daň stejně velká, jako je součet všech slev na dani daného subjektu. Tento závěr lze vyjádřit také pomocí vzorce (4.1):

$$ZD - \sum NCZD - Ztráta = UZD = \frac{100}{sazba_t} \cdot \sum SND, \quad (4.1)$$

kde ZD je základ daně, $NCZD$ jsou nezdanitelné části základu daně, UZD je upravený základ daně, SND jsou slevy na dani a $sazba_t$ je daňová sazba v roce t .

Pokud by v práci vybraný poplatník, který uplatňuje pouze slevu na poplatníka, mohl využít ztráty z předchozích let, pak by základ daně snížil podle vzorce (4.1) pouze na hodnotu upraveného základ daně uvedeného v Tab 4.3. Jakékoliv další snížení základu daně pomocí vyšší uplatňované ztráty by mu totiž již nepřineslo další daňovou úsporu.

Tab: 4.3 Upravený základ daně pro nulovou daň

	2005	2006	2007	2008	2009
Upravený základ daně [v Kč]	0	60 000	60 000	165 600	165 600

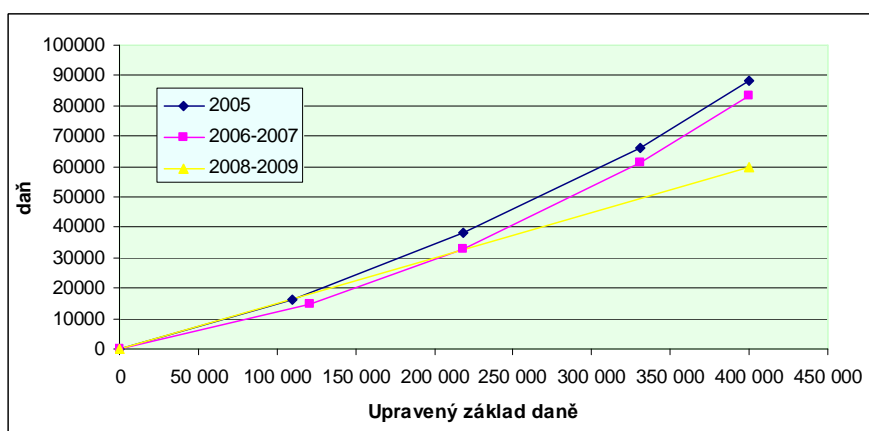
Optimální (maximální) hodnotu ztráty, kterou by měl v daném roce poplatník uplatnit lze z předchozího vzorce vyjádřit jako:

$$Ztráta = ZD - \sum NCZD - \frac{100}{sazba_t} \cdot \sum SND. \quad (4.2)$$

4.2.3 Daňová povinnost

Výše daně v závislosti na upraveném daňovém základu je zobrazena v následujícím grafu, který zachycuje vlivy jednotlivých změn daňových pásem, typu daňových sazeb i jejich procentuálních hodnot. Za předpokladu, že by poplatník dosahoval stále stejného upraveného základu daně, lze konstatovat, že změny na rok 2006, týkající se daňové sazby, snižují daňové odvody osoby s jakýmkoliv příjmy. Od roku 2008 jsou za daného předpokladu znevýhodněny osoby s upraveným základem daně do 212 100 Kč vlivem jednotného patnáctiprocentního zdanění.

Graf 4.7 Výše daně v závislosti na upraveném základu daně poplatníka

Propočet daně samotné je jednoduchým součinem upraveného základu daně a daňové sazby, tedy alespoň od roku 2008. V případě klouzavě progresivní sazby daně se v podstatě násobí hodnota upraveného základu daně rozdělená do jednotlivých daňových pásem příslušnou daňovou sazbou.

V Příloze 8 je uveden výpočet výsledné daňové povinnosti poplatníka, který využívá daňového zvýhodnění na dvě vyživované děti. Při modelování je použit upravený základ daně v rozmezí 0 až 600 000 Kč se skokem po 10 000 Kč.

Postup stanovení výše výsledné daňové povinnosti je opět totožný pro všechny existující poplatníky daně z příjmů FO. Poplatníci se od sebe mohou lišit pouze celkovou výší slev na dani a daňového zvýhodnění, na které mají podle zákona nárok. Tyto položky výpočtu jsou analyzovány v následujícím textu.

4.2.3.1 Slevy na dani a daňové zvýhodnění

Slevy na dani byly zavedeny od roku 2006. Dříve měly obdobné položky formu standardních nezdanitelných částí základu daně. Na rozdíl od nich, jsou položky slev na dani i daňové zvýhodnění přímo daňovou úsporou, a nejsou tedy ovlivňovány typem daňové sazby ani její výší. Navýšení všech daňových slev i zvýhodnění od roku 2008 lze tedy z hlediska výše daňové úspory považovat za ryze pozitivní pro kteréhokoliv poplatníka. Avšak z hlediska historického srovnání daňové povinnosti jde o věc dosti diskutabilní. Není totiž možné provést časové srovnání vypočtené výsledné daně po slevách v rámci konkrétní jednotné výše upraveného základu daně, jelikož rozdíly při výpočtu popsané v předchozích částech vedou k rozdílnému upravenému základu daně. Pro každého poplatníka je možné nalézt v Příloze 8 sloupec odpovídající výši právě jeho upraveného základu daně.

Z tohoto důvodu je možná samostatná bližší analýza položek slev na dani a daňového zvýhodnění pouze z pohledu daňové úspory. Jak je již výše uvedeno, slevy na dani i daňové zvýhodnění jsou přímo rovny daňové úspoře. Jejich zvýšení v roce 2008 je také vyšší daňovou úsporou, a tedy pozitivním vlivem na daňovou povinnost poplatníka.

Hodnocení dopadu transformace dřívějších nezdanitelných částí základu daně na daňové slevy je možno provést výpočtem daňové sazby, při které by použití příslušné nezdanitelné části základu daně (rok 2005) vedlo k daňové úspoře rovné odpovídající slevě na dani (rok 2006). Výsledné hodnoty jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 4.4 Srovnání nezdanitelných částí základu daně a slev na dani

Nezdanitelná část základu daně (2005)		Sazba daně	Daňová úspora (sleva na dani 2006)
Poplatník	38 040	18,9%	7 200
Manžel/ka v domácnosti	21 720	19,3%	4 200
Částečný inv. důchod	7 140	21,0%	1 500
Plný invalidní důchod	14 280	21,0%	3 000
Držitel průkazu ZTP/P	50 040	19,2%	9 600
Student	11 400	21,1%	2 400

Ze sloupce zachycujícího sazbu daně lze jednoznačně usoudit, že poplatník, který dosahoval v roce 2005 základu daně sahajícího do daňového pásma zdaněného 25 % (popř. 32 %), získal využitím jakékoliv položky nezdanitelné části základu daně větší daňovou úsporou než v roce 2006. Jinými slovy má přechod ke slevám na dani pozitivní

vliv na poplatníky s nízkými příjmy, resp. základem daně spadajícím zejména do prvního daňového pásma.

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě existuje již od roku 2005, jen pro poslední dva roky (2008 a 2009) bylo zvýšeno z 6 000 Kč ročně na 10 680 Kč. V Příloze 8, je zachycen případ poplatníka II, tj. podnikatele vyživujícího dvě děti. Jelikož, ale výše upraveného základu daně v Příloze 8 nevypovídá o skutečných příjmech dané osoby, je pro výpočet provedený v této příloze přijat předpoklad, že poplatník má příjmy nad šestinásobek minimální mzdy. Pokud by tomu tak nebylo, pak by podle § 35 c odst. 4 zákona č. 586/1992 Sb. neměl tento daňový subjekt nárok na uplatnění daňového bonusu. Minimální mzda pro jednotlivé analyzované roky je uvedena v Tab. 4.5.

Tab. 4.5 Vývoj minimální mzdy

	2005	2006	2007 - 2009
minimální mzda [v Kč]	7 185	7 955	8 000
šestinásobek	43 110	47 730	48 000

Zdroj: literatura [19]

Analýza provedená v předchozí části je nezbytná pro vysvětlení a pochopení, jaký vliv (pozitivní či negativní) má každá dílčí změna ve výpočtu daňové povinnosti vybraného poplatníka, tedy nezávisle na ostatních změnách provedených v témže období. Většinou však dochází s danou novelou zákona k několika změnám současně, které mohou působit protichůdně.

Poznatky získané analýzou v předchozích částech práce již umožňují jasný a přesný popis průběhu daňové povinnosti vybraného poplatníka v obou variantách. Nyní je tedy možné provést hodnocení vývoje daňové povinnosti, popř. také pojistného u vybraného poplatníka.

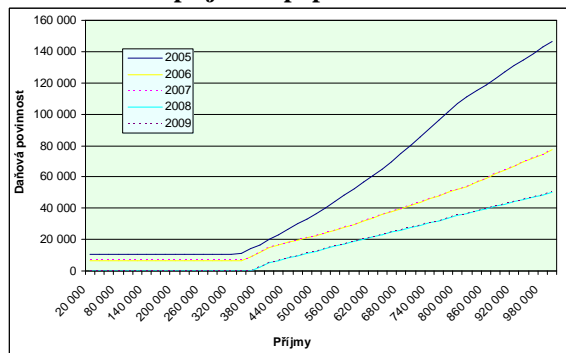
4.3 Hodnocení dopadu legislativních změn na ukazatel DP u vybraného poplatníka

Hlavní hodnotící linií použitou v této části práce je chronologické porovnání vybraného ukazatele DP (absolutní výše daňové povinnosti), kdy rok 2005 je brán jako výchozí. Popis je vždy věnován variantě poplatníka I s následným srovnáním s poplatníkem II.

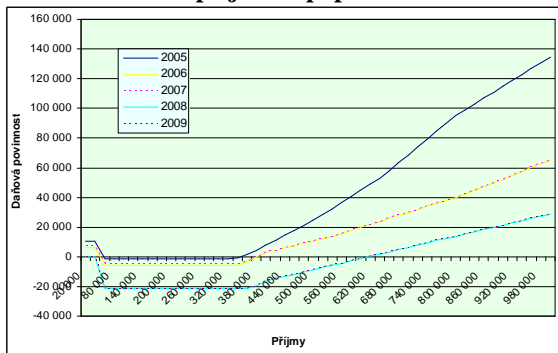
Vývoj ukazatele daňové povinnosti je pro obě varianty vybraného poplatníka v závislosti na výši jeho příjmů již v práci obsažen v úvodu 4. Kapitoly (viz Grafy 4.1 a 4.2). Pro větší přehlednost je vhodné znázornit vývoj ukazatele DP pouze v intervalu

příjmů od 20 000 Kč do 1 mil. Kč. Při vyšších příjmech již totiž nedochází k žádné změně sklonu křivek vývoje daňové povinnosti, obsažených v Grafech 4.8 a 4.9.

Graf 4.8 Závislost daně na příjmech poplatníka I

Graf 4.9 Závislost daně na příjmech poplatníka II

Při nízkých příjmech (přibližně do 340 000 Kč) vybraný poplatník dosahuje vlivem skutečných výdajů na úrovni 200 000 Kč základu daně (ZD) nižšího než je zákonem stanovená hodnota minimálního základu daně (MZD). Dokud základ daně vybraného podnikatele **v roce 2005** nepřekročí tuto hodnotu, odvádí stále stejnou výši daně, což je v grafu znázorněno vodorovnou úsečkou. Poté již s rostoucími příjmy poplatník odvádí vyšší daň, která se zvyšuje „téměř exponenciálně“ vlivem klouzavě progresivní sazby daně pro rok 2005. Při hodnotě příjmů 800 000 Kč dochází ke zlomu vývoje daňové povinnosti vlivem přechodu poplatníka z uplatňování skutečných výdajů na výdaje paušální, jak již bylo popsáno dříve (viz Kapitola 4.2.1.2.). Obdobně je tomu tak i v roce 2006 a 2007, kdy může vybraný podnikatel využít 50 % sazby paušálních výdajů (v roce 2005 pouze 25 %), což představuje zlom již při příjmech na úrovni 400 000 Kč.

V roce 2006 došlo k nárůstu absolutní hodnoty MZD o 650 Kč, avšak tento negativní jev působí pouze v nejnižším daňovém pásmu, které bylo počínaje rokem 2006 valorizováno a zdaněno pouze 12 % (oproti 15 % v roce 2005). Pozitivní dopad na nízkopříjmové poplatníky měla také uskutečněná transformace standardních nezdanitelných částí základu daně na slevy na dani, což jednoznačně v konečném důsledku vedlo k poklesu daňové povinnosti. Tato přeměna však na druhou stranu přinesla také nižší daňovou úsporu u vybraného poplatníka, jehož základ daně podléhá zdanění vysokou sazbou daně. Tento nepříznivý dopad v roce 2006 je však více než stoprocentně vyvážen dvěma již zmíněnými pozitivně působícími změnami, a to změnou klouzavě progresivní sazby daně (rozšíření prvního daňového pásma a snížení dvou dílčích daňových sazeb) a možností uplatnit paušální výdaje vyšší o 25 procentních bodů než v roce 2005.

Vývoj minimálního základu daně i v roce 2007 stále kopíruje jeho rostoucí trend z předešlých let. Oproti roku 2006 byla hodnota MZD zvýšena o 7 850 Kč. Jelikož v roce 2007 nedošlo k žádné další podstatné změně, je tímto poplatník, kterého se MZD bezprostředně týká, znevýhodněn, neboť odvádí vyšší daň při stejných příjmech.

Od roku 2008 je ustanovení o MZD zrušeno a daň tedy může být nulová, aniž by byly použity jakékoliv odpočty či slevy na dani. Na první pohled negativní dopad zvýšení základu daně všech poplatníků vlivem nemožnosti odečíst částky pojistného na sociální pojištění, je však kompenzován zvýšením všech slev na dani. Sleva na poplatníka byla přitom zvýšena dokonce 3,45 krát, což přináší poplatníkům s nízkým základem daně daňovou úsporu, která přesahuje absolutní nárůst daňového břemene způsobeného vlivem zvýšení MZD i zavedením lineární sazby.

Jednotná 15 % sazby působí jednoznačně pozitivně na daňovou povinnost poplatníka s vysokými příjmy. V Grafech 4.8 a 4.9 je tento kladný vliv reprezentován snížením sklonu křivky znázorňující vývoj daňové povinnosti v roce 2008 oproti roku 2007 (přibližně od příjmů 400 000 Kč). Křivka pro rok 2009 pak naprosto přesně kopíruje situaci pro rok 2008, protože legislativně nebyla změněna žádná významná ustanovení týkající se daně z příjmů FO.

Křivky vývoje ukazatele DP pro poplatníka II se svým tvarem v zásadě neliší od poplatníka I. Hlavní rozdíl je dán absolutní hodnotou ukazatele DP. Poplatník II totiž uplatňuje daňové zvýhodnění na dvě vyživované děti, které snižuje výslednou daňovou povinnost a graficky posouvá křivku vývoje DP poplatníka I směrem dolů o hodnotu daného daňového zvýhodnění. Zvýšení daňového zvýhodnění v roce 2008, z 6 000 Kč na 10 680 Kč na jedno dítě, má ryze pozitivní dopad na hodnotu daňové povinnosti poplatníka II.

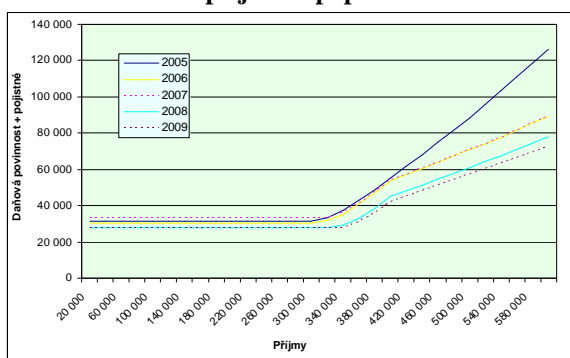
V případě, že však má poplatník příjmy, které jsou menší než šestinásobek minimální mzdy, pak nemá nárok uplatnit daňové zvýhodnění formou daňového bonusu. Toto způsobuje, že poplatník I a II s příjmy do 6-ti násobku minimální mzdy mají shodnou daňovou povinnost. Možnost uplatnit daňové zvýhodnění až od této hodnoty příjmů je v Grafu 4.9 znázorněna v podobě výrazného skoku v intervalu příjmů <20 000;40 000>. Modelování použité pro tvorbu grafu však nedovoluje tuto situaci přesně zachytit. Správně by graf neměl být spojitý - při příjmech poplatníka ve výši šestinásobku minimální mzdy má být jednorázový skok.

4.4 Hodnocení dopadu legislativních změn na ukazatel DPaP u vybraného poplatníka

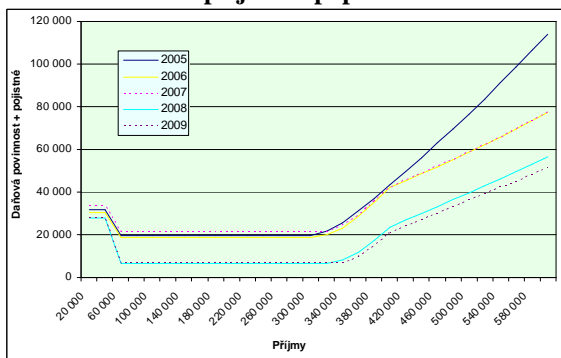
Daň ale není jediným odvodem, který vybranému poplatníkovi vyvstává v souvislosti s jeho příjmem. Zvolený podnikatel musí totiž také povinně odvádět pojistné na sociální pojištění, což je také hlavním důvodem výběru druhého ukazatele pro hodnocení označeného jako DPaP (daňová povinnost a pojistné). Kromě legislativních změn daně z příjmů FO došlo v průběhu analyzovaného období také k některým úpravám sociálního pojištění. V následující části je obsaženo hodnocení dopadu těchto změn na zatížení příjmů poplatníka všemi odvody, které je provedeno opět jako chronologické porovnání vývoje samotného vybraného ukazatele DPaP, ale také v komparaci s vývojem již hodnoceného ukazatele DP. Při hodnocení již není potřeba oddělovat variantu poplatníka I a poplatníka II, jelikož jednotlivé změny působí shodně na všechny poplatníky. Veškeré následující hodnocení a závěry jsou tedy totožné pro obě varianty vybraného poplatníka.

Vývoj ukazatele DPaP v závislosti na příjmech poplatníka je zachycen v následujících grafech. Pro přehlednost je použito rozmezí příjmů od 20 000 Kč do 600 000 Kč. Příslušné grafy pro celý interval posuzovaných příjmů vybraného podnikatele jsou součástí Přílohy 9, ve které jsou také obsažena data použitá pro sestrojení zmíněných grafů.⁹

Graf 4.10 Závislost ukazatele DPaP na příjmech poplatníka I

Graf 4.11 Závislost ukazatele DPaP na příjmech poplatníka II

Ukazatel DPaP je součtem daňové povinnosti a pojistného na sociální pojištění, což znamená, že křivky v předchozích grafech jsou v podstatě vertikálním součtem příslušných křivek v Grafech 4.3, 4.4 a Grafech 4.8 nebo 4.9 obsažených v práci.

⁹ Opět v příloze nejsou zahrnuty všechny příjmové kategorie použité při konstrukci grafů z důvodu jejich rozsahu.

Jejich vývoj je tedy již z velké části popsán v Kapitole 4.3. Odvody pojistného posunují původní křivky vývoje DP směrem nahoru, ale také zvyšují sklon všech křivek, jelikož jejich výše je dána procentuální sazbou pojistného.

Zatímco ukazatel DP vykazuje pro poplatníka s nižšími příjmy (při uplatnění minimálního základu daně) výraznější rozdíly **v letech 2005 – 2007** (viz Graf 4.8 a 4.9), hodnoty ukazatele DPaP pro uvedené roky se v této kategorii příjmů výrazně neliší. Ukazatele DPaP za rok 2007 v této příjmové kategorii dokonce převyšuje hodnotu ukazatele DPaP roku 2005, na rozdíl od hodnoty ukazatele DP, která je za rok 2007 nižší než v roce 2005. Je to způsobeno růstem hodnot minimálních vyměřovacích základů. Křivky vývoje ukazatele DPaP pro roky 2006 a 2007 se ale přibližují křivce pro rok 2005 i v intervalu příjmů, kdy poplatník již odvádí pojistné podle procentuálních sazeb, které jsou v letech 2005 – 2008 konstantní. Hlavním důvodem je komplexní zvýšení vyměřovacího základu pro pojistné od roku 2006, a to vlivem změny parametru v jeho výpočtu z 45 % na 50 %.

V roce 2008 sice vzrostly minimální vyměřovací základy, ale poplatník s nízkými příjmy již neodvádí daň, jako tomu bylo v letech 2005 – 2007 účinkem minimálního základu daně. Proto jsou hodnoty ukazatele DPaP nižší než dříve.

Vývoj hodnoceného ukazatele DP se v letech 2008 a 2009 vůbec neliší, na rozdíl od ukazatele DPaP. **Od roku 2009** totiž došlo ke snížení některých sazeb pojistného, což v konečném důsledku také sníží celkové odvody poplatníka na sociální pojištění. Tato změna se pozitivně projeví také při minimálních vyměřovacích základech pro výpočet pojistného, ale je více než stoprocentně vyvážena zvýšením jejich hodnoty pro rok 2009. Pojistné poplatníka s nízkými příjmy je tímto dokonce vyšší o 171 Kč.

Pozitivní snížení sazeb pojistného se tedy v konečném důsledku projeví pouze u poplatníků s příjmy nad 340 000 Kč ročně.

4.5 Analýza citlivosti

Jelikož došlo za posledních 15 let k více než 80 změnám zákona o daních z příjmů, lze předpokládat, že také aktuální platná legislativní úprava nebude tou poslední. Jaký dopad by na vybraného poplatníka měly možné změny současné legislativy, lze popsat pomocí tzv. analýzy citlivosti.

Citlivost neboli elasticita je definována jako podíl změny pozorované skutečnosti vyvolané změnou určitého parametru a změny tohoto parametru. V tomto případě je parametrem hodnota konkrétních konstrukčních prvků výpočtu daňové povinnosti. Pozorovanou skutečností je pak již dříve analyzovaný ukazatel DP či DPaP. Počátečním stavem pro analýzu citlivosti je situace pro rok 2009.

Jelikož má změna většiny konstrukčních prvků shodný vliv jak na oba vybrané ukazatele, tak také na obě varianty vybraného poplatníka, je převážná část analýzy citlivosti provedena pouze na ukazateli DP u poplatníka I. Působí-li však změna některého parametru jen na jeden ukazatel či jednu variantu poplatníka, je analýza citlivosti samozřejmě aplikována pouze na něj. Konkrétně se jedná o sazbu pojistného na sociální pojištění, která ovlivňuje pouze ukazatel DPaP, a změnu hodnoty daňového zvýhodnění a průměrné mzdy (jako součinu všeobecného vyměřovacího základu a stanoveného koeficientu), působících výhradně na poplatníka II.

Dopad každé analyzované změny vybraného parametru je zároveň také graficky znázorněn v podobě vývoje absolutní a relativní změny zvoleného ukazatele vůči původnímu stavu. Absolutní změnou se rozumí rozdíl mezi původní hodnotou ukazatele a jeho výší po aplikaci dané změny. Relativní změna je definována jako podíl této absolutní změny a původní hodnoty ukazatele. Výběr absolutní a relativní změny je záměrný, jelikož shodná absolutní změna ukazatele má rozdílný relativní dopad na poplatníka s nízkými příjmy (nízkou daňovou povinností) a s vysokými příjmy (vysokou daňovou povinností).

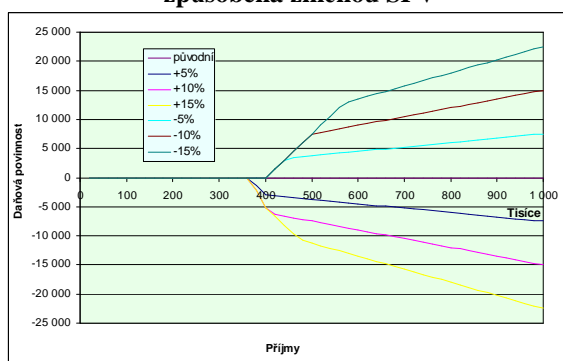
Na druhou stranu je potřeba vzít také v úvahu omezení (nevýhodu) konstrukce relativní změny projevující se při vyjádření působení stejně velké, ale opačné absolutní změny. Například snížení daňové povinnosti z 500 Kč na 0 Kč představuje 100 % přínos dané změny, ale růst z 0 Kč na 500 Kč je nekonečně velkou, negativně působící relativní změnou.

Obecně platí, že v grafech relativní i absolutní změny jsou záporné hodnoty přínosem pro poplatníka, jelikož představují snížení daného ukazatele, a naopak kladné hodnoty představují negativní dopad na vybraný daňový subjekt. Pro přehlednost je při grafickém znázornění použit interval příjmů od 20 000 Kč do 1 mil. Kč. Data pro konstrukci grafů jsou uvedena vždy v příslušné příloze, zpravidla také s grafem celkového vývoje vybraného ukazatele.

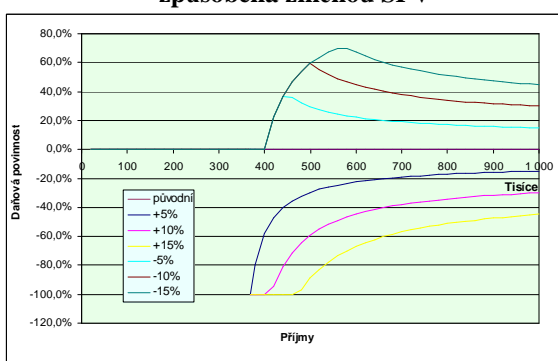
4.5.1 Sazba paušálních výdajů

V této kapitole je analyzována změna původní sazby paušálních výdajů (50 %), a to o ± 5 , 10 a 15 procentních bodů (dále značeno jako %). Úpravou výše procentuální sazby paušálních výdajů (dále jen SPV) dochází ke změně hodnoty příjmů vybraného poplatníka, při kterých začne využívat paušální výdaje. Průběh vývoje absolutní a relativní změny ukazatele DP poplatníka I je znázorněn v následujících grafech. Data pro konstrukci těchto grafů jsou uvedeny v Příloze 10, kde je také zachycen graf vývoje celkové hodnoty ukazatele DP.

Graf 4.12 Absolutní změna uk. DP popl. I způsobená změnou SPV

Graf 4.13 Relativní změna uk. DP popl. I způsobená změnou SPV

Při příjmech do 360 000 Kč se vliv analyzované změny vůbec neprojeví, jelikož definovaný poplatník v této situaci neplatí žádnou daň. Zvyšováním SPV se však snižuje hodnota příjmů, při kterých začne tento poplatník uplatňovat paušální výdaje, a to až pod hodnotu zmíněných 360 000 Kč (původně od 400 000 Kč), což mu sníží daňovou povinnost, v některých příjmových kategoriích dokonce až na nulu, která představuje 100 % relativní změnu.

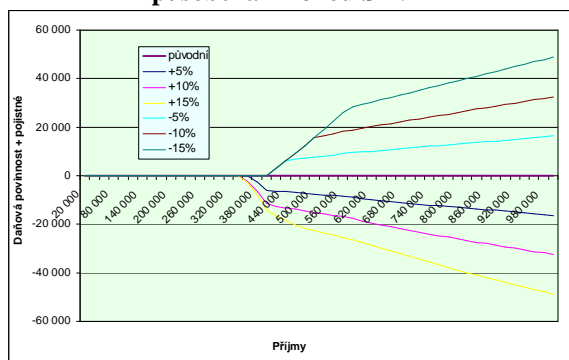
Naopak snižováním SPV se zvyšuje horní hranice intervalu použití skutečných výdajů. To způsobuje razantnější absolutní i relativní růst daňové povinnosti. Samozřejmě poté, co již začne vybraný poplatník využívat paušální výdaje, se bude absolutní změna

daňové povinnosti stále zvyšovat, ale ne již tak výrazně, a relativní změna ukazatele DP tímto začne klesat.

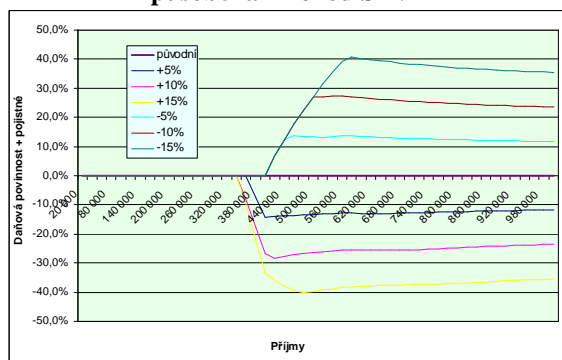
Změna sazby paušálních výdajů tedy neovlivní vybraného poplatníka, má-li příjmy do 360 000 Kč. Absolutně bude vybraný poplatník vždy od tohoto příjmu odvádět vyšší či nižší daň v závislosti na typu změny, což se v podobě relativní změny projeví nejvíce, dosahují-li příjmy poplatníka intervalu $\langle 360\,000; 550\,000 \rangle$.

Jelikož změna SPV ovlivňuje nejen základ daně, ale také vyměřovací základ pro pojistné, působí tato analyzovaná změna také na ukazatel DPaP. Vývoj absolutní a relativní změny ukazatele DPaP je znázorněn v následujících grafech.

Graf 4.14 Absolutní změna uk. DPaP popl. I způsobená změnou SPV

Graf 4.15 Relativní změna uk. DPaP popl. I způsobená změnou SPV

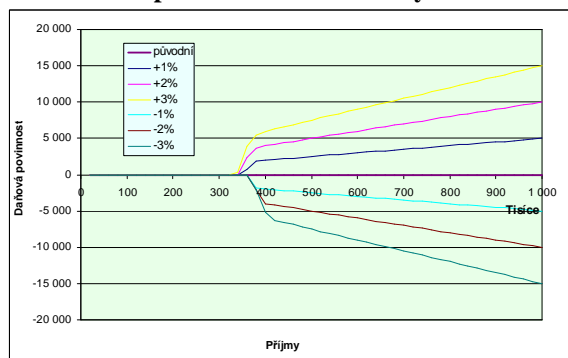

Dopad změny SPV na ukazatel DPaP je obdobný jako u prvního ukazatele, jen s výraznějším absolutním účinkem (součet absolutní změny daňové povinnosti a absolutní změny pojistného). Relativní změna ukazatele DPaP je přitom menší než u předešlého ukazatele, a to vlivem výše placeného pojistného, které poplatník odvádí vždy, tedy i tehdy, kdy neplatí žádnou daň.

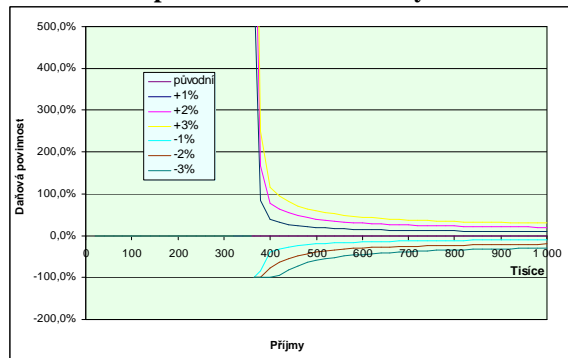
4.5.2 Sazba daně

V této kapitole je provedena analýza citlivosti ukazatele DP na změnu daňové sazby, konkrétně o ± 1 , 2 a 3 procentní body (dále značeno %). Následující grafy vývoje absolutní a relativní změny daňové povinnosti poplatníka I jsou sestaveny na základě dat uvedených v Příloze 11, ve které je také znázorněn vývoj celkové hodnoty ukazatele DP v závislosti na zvolených změnách sazby daně.

Graf 4.16 Absolutní změna uk. DP popl. I způsobená změnou sazby daně

Graf 4.17 Relativní změna uk. DP popl. I způsobená změnou sazby daně

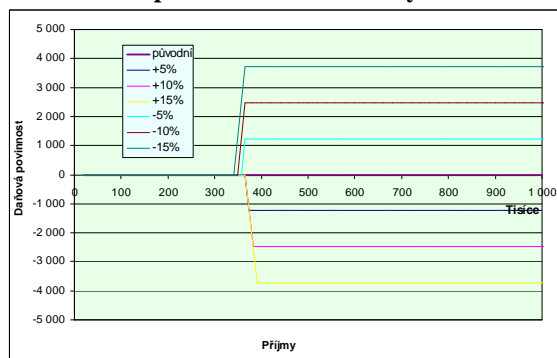
Zatímco sazba paušálních výdajů ovlivňuje výši základu daně a vyměřovací základ pojistného, sazba daně působí přímo na výslednou daňovou povinnost. Směr vlivu je přitom opačný, tzn. zvýšení sazby daně zvyšuje hodnotu ukazatele DP, zatímco zvýšení SPV ji snižuje. Vliv změny sazby daně navíc působí v celém intervalu posuzovaných příjmů, čímž dochází nejen ke změně sklonu křivky vývoje celkové daňové povinnosti, ale také jejímu posunu v obou směrech, doleva či doprava podle charakteru změny (viz Příloha 11). U vybraného poplatníka s příjmy do 320 000 Kč se vliv analyzované změny sazby daně (o 1, 2 a 3 procentní body) sice neprojeví, ale vyšší zvýšení sazby daně by posouvalo křivku vývoje ukazatele DP ještě více doleva a ovlivňovalo tak také poplatníka s nižšími příjmy než 320 000 Kč.

Změně sklonu vývoje celkové hodnoty ukazatele DP odpovídá také postupně rostoucí absolutní změna tohoto ukazatele v Grafu 4.16. Při pohledu na graf relativní změny (Graf 4.17) lze obdobně jako v předchozím případě vidět, že také změna sazby daně má největší dopad na vybraného poplatníka s příjmy od 320 000 Kč do přibližně 500 000 Kč, v závislosti na konkrétní změně.

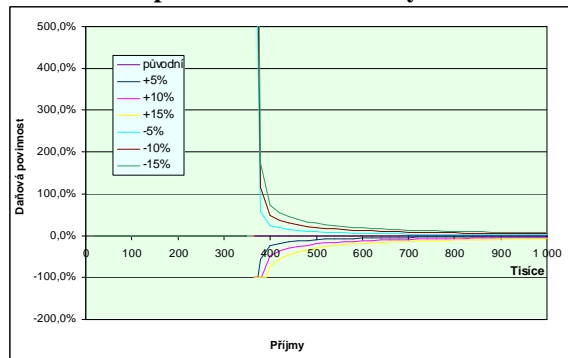
4.5.3 Sleva na poplatníka

Při analýze citlivosti daňové povinnosti na změnu výše slevy na poplatníka (původně částka 24 840 Kč) jsou použity procentuální změny slevy ve výši ± 5 , 10 a 15 %. Grafem 4.18 je zachycena absolutní změna ukazatele DP a Grafem 4.19 jeho relativní změna, způsobené těmito upravenými hodnotami slevy na poplatníka. Vypočtená data použitá pro grafické znázornění jsou pro poplatníka I obsaženy v Příloze 12.

Graf 4.18 Absolutní změna uk. DP popl. I způsobená změnou slevy na dani

Graf 4.19 Relativní změna uk. DP popl. I způsobená změnou slevy na dani

Jak již bylo dříve v práci popsáno, zvýšení slevy na poplatníka má ryze pozitivní dopad, snížení čistě negativní. Změna výše slevy na dani působí tedy na daňovou povinnost poplatníka tak, že vzniká konstantní daňová úspora nebo určité daňové navýšení. Tímto dochází k posunu křivky vývoje ukazatele DP směrem nahoru či dolů. U vybraného poplatníka to však neplatí v celém rozsahu příjmů, neboť využitím daňové slevy nelze dosáhnout záporné daňové povinnosti.

Zvýšení slevy na poplatníka se tedy projeví jen u příjmů, při kterých již vybranému poplatníkovi vzniká daňová povinnost v roce 2009 (přibližně od příjmů 365 000 Kč). Pozitivní dopad tohoto zvýšení je reprezentován získanou daňovou úsporou, jejíž výše pak roste až do hodnoty nárůstu této daňové slevy. Naopak negativně působící snížení slevy na poplatníka zapříčiní, že daňová povinnost vzniká vybranému poplatníkovi i při některých nižších příjmových kategoriích, ve kterých dříve nevznikala.

Průběh relativní změny ukazatele DP je v tomto případě dosti podobný jako u analýzy změny sazby daně. Rozdílnost je zejména v razantnosti poklesu až k hodnotám $\pm 8\%$, což je dáno také nízkými a neměnnými hodnotami absolutní změny ukazatele DP.

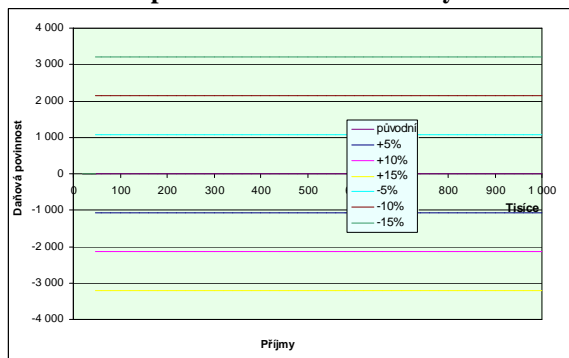
4.5.4 Daňové zvýhodnění a minimální mzda

Změna hodnoty daňového zvýhodnění má dopad pouze na poplatníka II. V následujícím textu je sice analyzován vliv změny daňového zvýhodnění na vyživované dítě o $\pm 5, 10$ a 15% , ale analyzovaný dopad je v podstatě dvojnásobný oproti předchozím analýzám citlivosti, jelikož poplatník II má 2 děti, a tudíž uplatňuje částku daňového zvýhodnění 2krát.

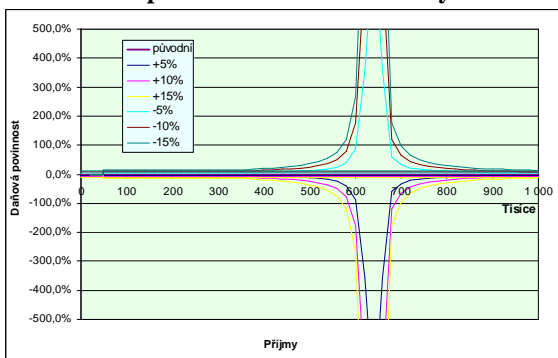
Jak již bylo dříve uvedeno, poplatník může využít daňového zvýhodnění, jen pokud dosahuje příjmů vyšších než 6-ti násobek minimální mzdy, což v roce 2009 odpovídá 48 000 Kč. Do těchto příjmů se tedy neprojeví jakákoliv změna daňové povinnosti, což lze

také vidět v následujících Grafech 4.20 a 4.21 zobrazujících absolutní a relativní změny ukazatele DP způsobené vybranými změnami hodnoty daňového zvýhodnění. Podkladová data grafů jsou uvedena v Příloze 13.

Graf 4.20 Absolutní změna uk. DP popl. II způsobená změnou daň. zvýhodnění

Graf 4.21 Relativní změna uk. DP popl. II způsobená změnou daň. zvýhodnění

Snížení či zvýšení hodnoty daňového zvýhodnění má obdobné důsledky jako již analyzovaná změna slevy na poplatníka. Na rozdíl od slevy na dani lze však pomocí daňového zvýhodnění dosáhnout i záporné hodnoty daně neboli daňového bonusu, čímž dochází k posunu křivky vývoje ukazatele DP (viz Příloha 13) již téměř v celém rozsahu příjmů (od 48 000 Kč). Obdobně jako změny slevy na dani přináší také změna daňového zvýhodnění konstantní daňovou úsporu či navýšení, což je reprezentováno v Grafu 4.20 horizontální úsečkou.

Relativní změna s rostoucím příjmem nejprve směřuje do nekonečna ($+\infty$ nebo $-\infty$). Nekonečná relativní změna odpovídá příjmům vybraného poplatníka na úrovni 616 000 Kč, při kterých poplatník II v základním období (2009) dosahuje nulové daňové povinnosti. Od těchto příjmů pak relativní změny ukazatele DP postupně klesá.

Hodnota daňového zvýhodnění tedy přímo ovlivňuje konečnou výši daňové povinnosti vybraného poplatníka II. Nepřímo ji ale může ovlivnit také změna hodnoty minimální mzdy. Má-li poplatník příjmy do 6-ti násobku její hodnoty, pak nemá nárok na uplatnění daňového zvýhodnění. Minimální mzda je tak v podstatě jediným faktorem působícím pouze na poplatníka II s nízkými příjmy. Její snížení má pozitivní dopad na poplatníka, který tímto již získá nárok na využití daňového zvýhodnění, což mu přinese daňovou úsporu ve výši tohoto zvýhodnění (nekonečně velká relativní změna).

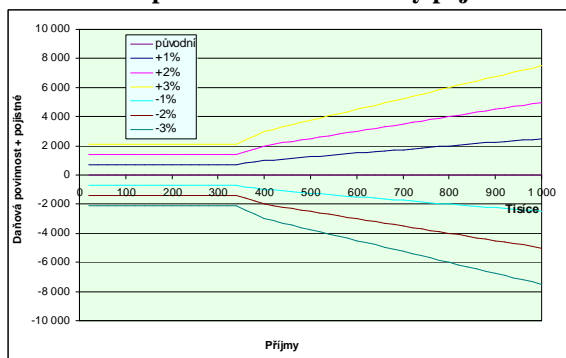
Naopak zvýšením minimální mzdy někteří poplatníci, kteří dříve uplatňovali daňové zvýhodnění, ztratí možnost získat daňový bonus. Přijdou tedy tímto o hodnotu

daňového bonusu, která vždy představuje 100 % relativní negativně působící změnu. Grafické znázornění dopadu této změny není v práci obsaženo, jelikož relativní změnu daňové povinnosti poplatníka II způsobenou vlivem snížení hodnoty minimální mzdy není možné zachytit, protože je buď nekonečně velká nebo nulová. Graf absolutní změny je sice sestrojitelný, ale také dosti nepřehledný, neboť se jedná o krátké vodorovné úsečky na úrovni \pm hodnoty daňového zvýhodnění, které se navíc z velké části překrývají.

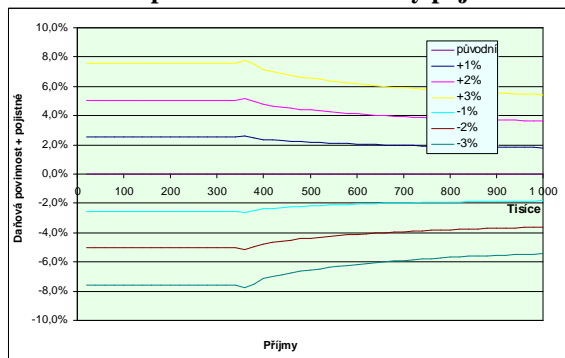
4.5.5 Sazba pojistného na sociální pojištění

Jelikož má změna sazby pojistného na sociální zabezpečení téměř totožný dopad na vybraný ukazatel DPaP jako změna sazby pojistného na veřejné zdravotní pojištění, je v této části práce provedena analýza citlivosti tohoto ukazatele pouze na změny sazby sociálního pojistného, a to o $\pm 1, 2$ a 3 procentní body (dále značeno jako %). Podle vypočtených dat uvedených v Příloze 14 jsou sestrojeny následující grafy absolutní a relativní změny ukazatele DPaP.

Graf 4.22 Absolutní změna uk. DPaP popl. I způsobená změnou sazby pojistného

Graf 4.23 Relativní změna uk. DPaP popl. I způsobená změnou sazby pojistného

Jelikož pojistné odvádí vybraný poplatník s jakýmkoliv příjmem povinně, je změna sazby pojistného prvním analyzovaným prvkem, jehož působení se projeví v celém intervalu příjmů.

Má-li vybraný podnikatel příjmy do 341 330 Kč, pak vlivem uplatňovaných skutečných výdajů dosahuje nižšího než minimálního vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení. Proto poplatník do těchto příjmů platí stálou výši pojistného a zvýšení sazby sociálního pojistného vede ke konstantní absolutní, ale také relativní změně ukazatele DPaP, neboť poplatníkovi při těchto příjmech nevzniká žádná daňová povinnost.

Má-li vybraný poplatník příjmy nad 341 330 Kč, začíná již absolutní změna ukazatele DPaP s vyšší příjmů růst či klesat podle charakteru změny sazby pojistného,

přičemž v intervalu příjmů od 341 330 do 400 000 Kč je tato změna razantnější oproti vývoji při vyšších příjmech, a to vlivem výraznějšího růstu vyměřovacího základu způsobeného konstantní výší uplatňovaných skutečných výdajů. Přechodem na výdaje paušální (od příjmů 400 000 Kč) se sklon vývoje absolutní změny ukazatele DPaP začíná snižovat.

U relativní změny ukazatele nejprve dochází k navýšení její hodnoty, a to při příjmech 360 000 Kč, kdy vybraný poplatník již platí vyšší než minimální pojistné na sociální zabezpečení, ale stále ještě neodvádí žádnou daň. S rostoucí hodnotou daňové povinnosti pak začíná relativní změna ukazatele postupně klesat.

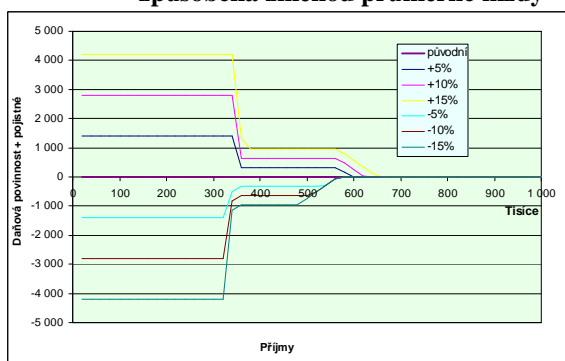
4.5.6 Průměrná mzda

Změna průměrné mzdy představuje souhrnně možnou změnu všeobecného vyměřovacího základu a příslušného koeficientu. V práci je analyzován dopad změny průměrné mzdy na ukazatel DPaP, jelikož působí pouze na hodnotu pojistného. Pro potřeby analýzy je zvolena změna hodnoty průměrné mzdy o $\pm 5, 10$ a 15% , ačkoliv její snížení je dosti nepravděpodobné.

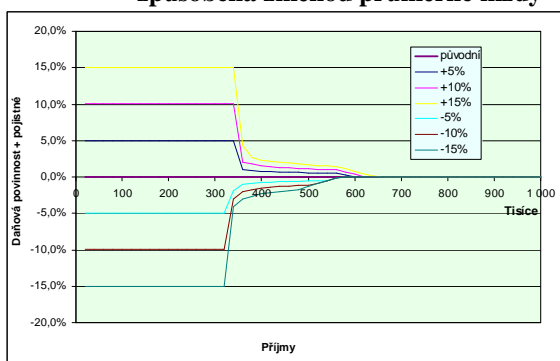
Průměrná mzda působí na hodnotu minimálních vyměřovacích základů pojistného, čímž je v podstatě jediným faktorem, který plošně ovlivňuje pouze vybraného poplatníka s příjmy přibližně do 640 000 Kč ročně. Na hodnotě průměrné mzdy sice závisí také výše maximálních vyměřovacích základů a průměrná mzda tak působí i na poplatníky s vysokými příjmy, ale vybraný poplatník nedosahuje v roce 2009 takových příjmů, kterých se tato skutečnost týká (příjmy vyšší než 4 522 560 Kč).

Dopad zvolených procentuálních změn průměrné mzdy je možné graficky znázornit pomocí absolutní a relativní změny ukazatele DPaP (viz Graf 4.24 a 4.25). Vypočtená data použitá pro sestrojení grafů jsou uvedena v Příloze 15.

Graf 4.24 Absolutní změna uk. DPaP popl. I způsobená změnou průměrné mzdy

Graf 4.25 Relativní změna uk. DPaP popl. I způsobená změnou průměrné mzdy

Absolutní i relativní změny ukazatele DPaP mají obdobný průběh. Zvýšení průměrné mzdy vede ke konstantnímu zvýšení obou minimálních vyměřovacích základů pojistného. Jelikož je ale minimální základ pro sociální zabezpečení o polovinu menší než pro zdravotní pojištění, dochází s rostoucím příjmem poplatníka nejprve k odstranění vlivu změny průměrné mzdy na placené sociální pojistné a později také na zdravotní pojistné, což je reprezentováno téměř čistě skokovým grafickým vývojem absolutní i relativní změny. V souvislosti se zvyšujícími se či snižujícími se minimálními vyměřovacími základy se také rozšiřují či zužují příjmové intervaly, kterých se tyto základy týkají.

4.5.7 Hodnocení výsledků získaných analýzou citlivosti

Všechny skutečnosti zjištěné analýzou citlivosti ukazatelů DP a DPaP na změny vybraných prvků je možné shrnout do jedné přehledné Tab. 4.6.

Tabulka 4.6 Shrnutí analýzy citlivosti vybraných ukazatelů na změny zvolených parametrů

ZMĚNA		DOPAD				ZMĚNA HODNOTY UKAZATELE	
PARAMETR	TYP	TYP	NA	PŘI PŘÍJMECH	CHARAKTER	ABSOLUTNÍ	RELATIVNÍ
SPV (± 5, 10, 15 proc. bodů)	zvýšení	pozitivní	obě varianty poplatníka i oba ukazatele	od 360 000 Kč	rozšíření intervalu příjmů, při kterých poplatník uplatňuje skutečné výdaje	postupně roste	od 100% a postupně klesá vlivem použití paušálních výdajů
	snížení	negativní			zúžení		nejprve částečně roste vlivem použití skutečných výdajů, poté klesá
sazba daně (± 1, 2, 3 proc. bodů)	zvýšení	negativní	obě varianty poplatníka a ukazatel DP	od 320 000 Kč	změna sklonu křivky vývoje celkového ukazatele DP a její posun směrem	postupně roste	klesá z nekonečna
	snížení	pozitivní			doleva doprava		klesá ze 100 %
Sleva na poplatníka (± 5, 10, 15 %)	zvýšení	pozitivní	obě varianty poplatníka a ukazatel DP	od 365 000 Kč	posun křivky vývoje celkového ukazatele DP směrem	konstantní na úrovni nárůstu či poklesu slevy	klesá z nekonečna
	snížení	negativní			dolů nahoru		klesá ze 100 %
Daňové zvýhodnění (± 5, 10, 15 %)	zvýšení	pozitivní	poplatníka II a ukazatel DP	od 48 000 Kč	posun křivky vývoje celkového ukazatele DP směrem	konstantní na úrovni nárůstu či poklesu zvýhodnění	nejprve roste do nekonečna a poté klesá (zlomový příjem 616 000 Kč). Téměř zrcadlový vývoj.
	snížení	negativní			dolů nahoru		
minimální mzda	zvýšení	negativní	poplatníka II a ukazatel DP	okolo 48 000 Kč	rozšíření intervalu příjmů, při kterých poplatník nemůže uplatnit daňové zvýhodnění	konstantní na úrovni zvýhodnění	záporná 100%, při některých příjmech nad 48 000 Kč
	snížení	pozitivní			zúžení		nekonečná, při některých příjmech do 48 000 Kč
Sazba pojistného (± 1, 2, 3 proc. body)	zvýšení	negativní	obě varianty poplatníka a ukazatel DPaP	v celém intervalu posuzovaných příjmů	změna sklonu křivky vývoje celkového ukazatele DPaP a její posun směrem	nejprve konstantní a poté postupně roste	nejprve konstantní do příjmů, kdy poplatník platí minimální pojistné a poté klesá. Zrcadlový vývoj.
	snížení	pozitivní			nahoru dolů		
Průměrná mzdy (± 5, 10, 15 %)	zvýšení	negativní	obě varianty poplatníka a ukazatel DPaP	do 640 000 Kč	zvýšení minimálních vyměřovacích základů pojistného	snižuje se, téměř čistě skokový vývoj	snižuje se, téměř čistě skokový vývoj
	snížení	pozitivní			snížení		

Změny většiny vybraných prvků působí na obě definované varianty poplatníka, ale jen jediná působí na hodnotu jeho daňové povinnosti i placeného pojistného, a to změna sazby paušálních výdajů. Sazba pojistného a průměrná mzda ovlivňují jen výši pojistného a zbylé analyzované prvky (sazba daně, sleva na poplatníka, daňové zvýhodnění a minimální mzda) působí pouze na výši daňové povinnosti vybraného poplatníka.

Důležité je zdůraznit, že vybraný poplatník I původně začíná odvádět daň přibližně od příjmů 365 000 Kč a vliv analyzovaných změn parametrů, které způsobují změnu hodnoty jeho daňové povinnosti se tak projevují nejdříve od příjmů 320 000 Kč. Na jednu stranu to znamená, že má-li tento daňový subjekt příjmy v roce 2009 do 320 000 Kč, pak by tyto změny vůbec nepocíťoval. Na druhou stranu ať by již analyzované změny zapříčinily s rostoucími příjmy konstantní či rostoucí absolutní změnu daňové povinnosti, relativní dopad reprezentovaný relativní změnou ukazatele DP je největší vždy u poplatníka I s příjmy v intervalu přibližně $\langle 320\,000; 650\,000 \rangle$ Kč.

Daňové zvýhodnění a hodnota minimální mzdy ovlivňují daňovou povinnost pouze poplatníka II, a to již od příjmů okolo 6-ti násobku minimální mzdy v roce 2009, tj. 48 000 Kč. Změna hodnoty daňového zvýhodnění sice posouvá křivku vývoje ukazatele DP směrem nahoru či dolů o konstantní hodnotu, ale jeho výše začíná na záporné hodnotě a se zvyšujícím se příjmem roste do kladných hodnot. Relativní změna je proto nejvyšší při příjmech poplatníka II na úrovni 616 000 Kč, kdy je jeho daňová povinnost pro rok 2009 rovna 0 Kč.

Sazba pojistného je jediným faktorem ovlivňujícím poplatníka s jakýmkoliv příjmy. Absolutní změna ukazatele DPaP je sice nejmenší u poplatníka, který odvádí minimální pojistné, ale zároveň představuje také maximální relativní nárůst či pokles tohoto ukazatele, což platí obdobně také pro dopad změny hodnoty průměrné mzdy jakožto změny všeobecného vyměřovacího základu nebo stanoveného přepočítávacího koeficientu, ale jen do příjmů poplatníka ve výši 640 000 Kč.

5 Závěr

Osobní důchodová daň, resp. daň z příjmů fyzických osob, je sice pouze jednou z 15 daní tvořících daňový systém České republiky, ale její vliv pociťují občané zpravidla nejcitelněji. Každá její změna je široce diskutovaným tématem. Běžný občan navíc často nemá dostatek potřebných informací pro hodnocení daňového zatížení vlastních příjmů osobní důchodovou daní. Proto byla za cíl práce zvolena analýza vlivu provedených legislativních změn zákona o daních z příjmů a jiných příslušných předpisů na vybraný daňový subjekt za období 2005 - 2009, a také analýza dopadu možných budoucích změn legislativy na tohoto poplatníka.

V Kapitole 2 je obsažena teoretická charakteristika pojmu „daň“, základních vlastností daní a popis obecných konstrukčních prvků výpočtu daňové povinnosti. V rámci druhé části této kapitoly je blíže specifikována osobní důchodová daň a také systém sociálního pojištění.

V třetí kapitole je zahrnuto zejména zákonné vymezení daně z příjmů fyzických osob, jakožto ekvivalentu osobní důchodové daně, a postupu výpočtu daňové povinnosti, se zaměřením na osobu samostatně výdělečně činnou.

V práci je také přesně definován poplatník a dvě jeho varianty zohledňující sociální situaci poplatníka, a také popsány vybrané ukazatele používané v dalších částech práce.

Na základě podkladů uvedených v Kapitole 2 a 3 byly u analyzovaného subjektu vypočteny hodnoty daňové povinnosti a také placeného pojistného na sociální pojištění, jakožto dalšího odvodu souvisejícího s příjmem vybraného poplatníka, pro jednotlivé zvolené příjmové kategorie a jednotlivá zdaňovací období let 2005 – 2009.

Analýzou dílčích dopadů jednotlivých změn a jejich konečného souhrnného působení bylo zjištěno, že v jednotlivých letech daňová povinnost vybraného poplatníka klesá téměř při všech příjmech z posuzovaného intervalu 20 000 – 2 mil. Kč. Výjimkou je pouze situace v roce 2007, kdy došlo jen ke zvýšení hodnoty minimálního základu daně, vlivem čehož stoupla také daňová povinnost vybraného poplatníka, kterého se tento minimální vyměřovací základ týká (do ročních příjmů ve výši 340 000 Kč).

Analýzou vývoje ukazatele součtu daňové povinnosti a placeného pojistného (DPaP) byl dokázán obdobný závěr. Změny týkající se minimálních vyměřovacích základů pojistného na sociální pojištění však měly v roce 2006 a 2007 razantnější negativní dopad než pozitivní změny daňové povinnosti, a proto platí definovaný poplatník s minimálním základem daně v roce 2007 vyšší odvody než v roce 2006, ale dokonce také vyšší

než v roce 2005. Důležité je také zjištění, že pozitivní snížení sazeb pojistného v roce 2009 se v konečném důsledku projeví, pouze má-li vybraný poplatník příjmy nad 340 000 Kč ročně, jelikož při nižších příjmech je pozitivní dopad této změny převýšen negativním důsledkem zvýšení minimálních vyměřovacích základů pro výpočet pojistného na sociální pojištění.

Při analýze citlivosti provedené v Kapitole 4.5 bylo zjištěno, že analyzované změny sazby paušálních výdajů, sazby daně a hodnoty slevy na poplatníka způsobují změnu hodnoty daňové povinnosti obou variant vybraného poplatníka, ale projeví se pouze u příjmů nad 320 000 Kč. Na rozdíl od toho, změny hodnoty daňového zvýhodnění a minimální mzdy ovlivňují sice daňovou povinnost pouze poplatníka II, ale již od podstatně nižších příjmů (okolo 48 000 Kč).

Analýza citlivosti zvolených ukazatelů DP a DPaP na změnu sazby pojistného vede k závěru, že změna tohoto parametru je jediným faktorem ovlivňujícím celkové odvody poplatníka s jakýmkoliv příjmy, jelikož působí na výši placeného pojistného, které poplatník odvádí vždy. Změna průměrné mzdy, jakožto násobku všeobecného vyměřovacího základu a stanoveného přepočítávacího koeficientu, působí na hodnoty minimálních vyměřovacích základů pojistného na sociální zabezpečení i zdravotní pojištění, čímž ovlivňuje také celkovou výši odvodů placených poplatníkem, ale jen do takových příjmů poplatníka, při kterých stále ještě platí minimální pojistné na veřejné zdravotní pojištění (u vybraného poplatníka 640 000 Kč).

Seznam použité literatury

Knihy, příspěvky ve sborníku

- [1] KOLÁŘ Pavel, VÍTEK Leoš, PAVEL Jan a kolektiv. *Zdanění a neutralita*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 183 s. ISBN 80-86861-56-2.
- [2] KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2005. 502 s. ISBN 80-7357-050-5.
- [3] KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2006. 279 s. ISBN 80-7357-205-2.
- [4] Nařízení Vlády České republiky č. 257/2007 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2006 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2006 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu.
- [5] Nařízení Vlády České republiky č. 365/2008 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2007 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2007 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu.
- [6] Nařízení Vlády České republiky č. 414/2005 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2004 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2004 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu.
- [7] Nařízení Vlády České republiky č. 462/2006 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2005 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2005 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu.
- [8] Nařízení Vlády České republiky č. 521/2004 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2003 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2003 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu.
- [9] ŠIROKÝ, Jan. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 80-7078-308-7.
- [10] VANČUROVÁ, Alena. *Daňový systém ČR 2008 aneb učebnice daňového práva*. 9. vyd. Praha: VOX, 2008. 319 s. ISBN 978-80-86324-72-2.

- [11] Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- [12] Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.
- [13] Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.
- [14] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.
- [15] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.
- [16] Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Tištěná periodika

- [17] PAVEL, Jan, VÍTEK, Leoš. Mezní efektivní daňové sazby zaměstnanců na českém a slovenském pracovním trhu v období transformace. *Politická ekonomie*, 2005, č. 4.

Elektronické publikace

- [18] ANTOŠ, Ondřej. *Jaké jsou minimální odvody na pojistné pro OSVČ v roce 2006?* - *Měšec.cz* [online]. 2006, únor [cit. 2009-01-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/jake-jsou-minimalni-odvody-na-pojistne-pro-osvc-v-roce-2006/>>.
- [19] MPSV ČR, Odbor 14. *MPSV.CZ : Přehled o vývoji částek minimální mzdy* [online]. 2009, únor [cit. 2009-3-3]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/871>>.
- [20] SAGIT. *TŘÍDĚNÍ DANÍ - Daňový poradce – Sagit* [online]. 2004, [cit. 2008-10-28]. Dostupný z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=74&typ=r&levelid=DA_490.HTM>.

Seznam zkratek

DP	daňová povinnost (ukazatel),
DPaP	ukazatel součtu daňové povinnosti a pojistného na sociální pojištění
DPH	daň z přidané hodnoty
DzP	daň z příjmů
FO	fyzická osoba
m	měsíce
MaxVZ	maximální vyměřovací základ
MinVZ	minimální vyměřovací základ
MZD	minimální základ daně
NČZD	nezdanitelné části základu daně
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
P	příjmy
PK	přepočítací koeficient
PM	průměrná mzda
PO	právnícká osoba
proc	zákonem stanovený parametr (procento)
SND	slevy na dani
SPV	sazba paušálních výdajů
SZ	sociální zabezpečení
t	index času (zdaňovacího období)
UZD	upravený základ daně
V	výdaje
VVZ	všeobecný vyměřovací základ
VZ	vyměřovací základ
ZD	základ daně
ZP	(veřejné) zdravotní pojištění

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Seznam příloh

- Příloha 1** – Daně tvořící daňový systém České republiky a jejich zařazení mezi daně přímé a nepřímé
- Příloha 2** – Klasifikace daní dle OECD
- Příloha 3** – Charakteristika dílčích základů daně
- Příloha 4.1** – Daňová povinnost poplatníka I za rok 2005
- Příloha 4.2** – Daňová povinnost poplatníka I za rok 2006
- Příloha 4.3** – Daňová povinnost poplatníka I za rok 2007
- Příloha 4.4** – Daňová povinnost poplatníka I za rok 2008 a 2009
- Příloha 4.5** – Daňová povinnost poplatníka II za rok 2005
- Příloha 4.6** – Daňová povinnost poplatníka II za rok 2006
- Příloha 4.7** – Daňová povinnost poplatníka II za rok 2007
- Příloha 4.8** – Daňová povinnost poplatníka II za rok 2008 a 2009
- Příloha 5.1** – Základ daně vybraného poplatníka (1. část)
- Příloha 5.2** – Základ daně vybraného poplatníka (2. část)
- Příloha 6** – Pojistné na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění u vybraného poplatníka
- Příloha 7** – Příklad upraveného základu daně poplatníka
- Příloha 8** – Daňová povinnost poplatníka
- Příloha 9** – Závislost ukazatele DPaP poplatníka I a II na hodnotě jejich příjmů
- Příloha 10** – Vliv změny sazby paušálních výdajů na ukazatel DP poplatníka I; data a graf vývoje ukazatele
- Příloha 11** – Vliv změny sazby daně na ukazatel DP poplatníka I; data a graf vývoje ukazatele
- Příloha 12** – Vliv změny slevy na poplatníka na ukazatel DP poplatníka I; data a graf vývoje ukazatele
- Příloha 13** – Vliv změny daňového zvýhodnění na ukazatel DP poplatníka II; data a graf vývoje ukazatele
- Příloha 14** – Vliv změny sazby pojistného na sociální zabezpečení na ukazatel DPaP poplatníka I; data a graf vývoje ukazatele
- Příloha 15** – Vliv změny průměrné mzdy na ukazatel DPaP poplatníka I; data a graf vývoje ukazatele